
a híd 40 éve – programcikkeink tükrében

A negyvenéves Híd anyagából válogattuk ezeket az írásokat: szerkesztőségi, szerkesztői programcikkeket, nyilatkozatokat, közleményeket. Így, egymás mellé állítva, mutatják a változó korok, nemzedékek, eszmék, ízlések áramlását a folyóirat hasábjain, de, hisszük, azt az alapjában változatlan irányultságot, elvi hozzáállást, elkötelezettséget is, amely a Hídnak negyven évi folyamatosságát, hagyományainak töretlen egységét biztosította. Egy folyóirat sajátos önéletrajza ez, történelmi fordulatok és hétköznapi gondok, feladatvállalások hevenyészett, futólag papírra vetett, de annál hitelesebb naplójegyzetei. Emlékezésül, tapasztalásul...

HIDAT VERÜNK

Hidat verünk a keserű ma és az ígéretes holnap között tátongó szakadék felett, hogy elérjük a boldogabb jövőt. Hidat verünk a régi és az új kultúra, az idősebb és az ifjú nemzedék életfelfogása közé, mert meggyőződésünk szerint az ifjúságnak nem az a feladata, hogy romboló csákánnyal rohanjon mindannak, amit a régiek építettek, hanem az, hogy a munkát ésszel és erővel a saját és az eljövendő nemzedék igényei szerint folytassa. Hidat kívánunk építeni a magyar és a délszláv nép és kultúra közé, hogy a két nemzet műveltségi kapcsolatai még szorosabbakká váljanak. Hidat akarunk építeni a korok, életfelfogások, nemzetek — hidat ember és ember közé.

* * *

Két évvel ezelőtt az Őrtűz már ugartörő munkát végzett ezen a téren. Az ő munkája a Hidba megy át és a Híd szélesebb alapon, nagyobb felkészültséggel folytatja azt. Így egyik legfőbb feladata az,

amit az Őrtűz is vallott, hogy kiépítse a baráti és kultúrkapcsolatokat a délszláv és a magyar ifjúság között. Eddig hiányzott az ifjúság tömegeivel az egymásrataltság és a boldogabbnak kívánt jövő közös alakításának érzete. Nem vált általánossá az a felismerés, hogy magunknak kell gondoskodni a saját jövőnkéről, magunknak kell megkeresni az utakat mindannyiunk számára. A nagy háború és a folyton változó idők nagyon sok utat betemettek, gazzal növesztettek be, — sőt sokan azt hirdetik, hogy minden régi utat használhatatlanná tettek az elvult viharok.

* * *

Számos ízben felvetődött az a kérdés, milyen lesz a lap iránya. Milyen írások láthatnak benne napvilágot? Erre csak az lehet a felelet: a Híd küzdeni kíván minden becsületes, igaz és emberi szándékért. (...) Bármennyire ellene fordultak is manapság a Testvériség, Egyenlőség és Szabadság alapvető princípiumainak, mégis lelkes hittel kitartunk mellettük. (...) Nemcsak irodalmi lap akar lenni a Híd, — sőt az irodalom csupán másodrendű helyet kap benne. Foglalkozni akar a lap az ifjúság minden problémájával, a modern művészet minden ágával, és így természetesen elsőrendű fontosságot nyernek az értekezések, a kritikai írások, tanulmányok és hasonló cikkek.

* * *

Hídat verünk, amely a megértés, megismerés és haladó tudás partjaira visz. A Ma céltalan zürzavarában felharsan a munka ütemes, egészséges hangja. Feszül az izom, lendül a kar: készül a híd! Felhívunk a közreműködésre mindenkit, aki a munkát szereti és szíven viseli a fiatalok sorsát.

1934. 1. 1., 3. old.

KÉT ESZTENDŐ KÖZÖTT

* * *

A „Híd” első évfolyamában megjelent tanulmányok, vitacikkek és a lap a maga tisztuló és kikristályosodó nívójával mindenképpen dokumentálta azt a tényt, hogy igenis a Vajdaság területén élő kisebbségi magyar fiatalok táborában lehetséges elérni egy olyan egyetemes szellemi közösséget, mely biztos alapul szolgál a közös kisebbségi jövő és a közös kisebbségi világszemlélet megteremtéséhez.

Minden kezdet nehéz. Különösen a Vajdaság közönyös területére áll ez a közmondás, ahol eddig minden kulturális megmozdulás visszhangtalanul veszett el a bácskai rögök felett. Máskor megint a hálátlan agyonhallgatás volt a sorsa az önzetlen sajtómozgalomnak. A „Híd” mint első határozott folyóirata a vajdasági magyar fiataloknak

sokat küzdött, és még ma is küzd a közönnyel; annál is inkább, mivel ezen a tájon az ifjúság ez ideig a teljes öntudatlanságban trespedt. A renyhesség és a magukkal való határozott megalégedettség hallatlanul ellustította és elfásította őket. A tudatlanság és a vele járó tehetetlenség képzelgőket és fölényeseket termelt, akikből aztán alakult a vitákban szélmalomharcokat vívó és a rosszakaratú iróniában dőzsölő ellentábor. Éppen ezért a „Híd” nem is az anyagiakban látta az előtte tornyosuló nehézségeket, hanem az öntudatlan, ide-oda csapkodó fiatalok csoportjainak erőltetett szembehelyezkedéseiben. Ezek részint a hiúság, a rövidlátás, más helyütt ismét a kirívó rosszakaratnak engedve hallgatták agyon, illetve támadták a „Híd”-at: ám nem tudva azt, hogy avval legkevesebbet ártottak a „Híd”-nak, de legtöbbit önmaguknak. Ennek a rosszakaratú agyonhallgatásnak nem volt, de nem is lesz akkora ereje, hogy a mi testvérszeretetet, összetartást és kultúrközösséget hirdető munkánkat megakadályozza. Munkáinkban és törekvéseink eredményeinek elérésében talán föltartottak bennünket (mivel munkaközösségünk e szakadás következtében egyelőre nem lehet egyetemes), de meg nem akadályoztak.

* * *

Törekvéseink továbbra is a vajdasági magyar fiatalok öntudatosítása, intenzív munkára és szorgalmas tanulásra serkentése, a testvérszeretet és az összetartás megizmosítása, az egyetemes magyar kultúrközösség megteremtése, melyben a vajdasági magyarság jövő társadalma erős és biztos támaszra talál.

*

A „Híd” második évfolyamában új lépések előtt áll. Az új évfolyam új célkitűzések sorozatának eredményes elvégzésére és a fontos és nélkülözhetetlen tervek megvalósítására vár.

A legfontosabb programpontunk a vajdasági kisebbségi fiatalok égető problémáinak lelkiismeretes földolgozása, alapos ismertetése és ezeknek a problémáknak megoldása egyúttal határozott processzusa a magyar fiatalok öntudatosításának.

Nagy súlyt fektetünk továbbra is a vajdasági magyar falumonográfiai egybegyűjtésére, a magyar falu gazdasági és kulturális problémáinak beható ismertetésére. A falumonográfiai ismertetésével kapcsolatban a hiányos és egyes vidékeinken nem létező statisztikai adatok pontos földolgozását is tervbe vettük, mely munka által pontos kimutatást nyerünk magyar parasztjaink, napszámosaink gazdasági és kulturális helyzetéről. (A megélhetés körülményeiről, családalapításról, fajkeveredésekről, a magyar gyermekek neveléséről, a falu tanítójának jelenlegi szerepéről, a magyar nyelv és a megmaradt magyar népszokások megőrzéséről.)

Egyetemi ifjúságunk kultúrmunkájának egységesítését akarjuk elérni, hogy a „Híd” körül csoportosulva terveinket és a kizárólagosan ránk váró feladatokat könnyebben és alaposabban elvégezhessük.

Földolgozzuk a vajdasági ifjú magyar munkásnemzedék gazdasági és kulturális helyzetét és ezen életkörülményeknek pontos statisztikai kimutatásait, amint ezt jelen számunkban meg is kezdtük.

Megismertetjük ifjúságunkat a mi és a minket környező irodalmak és irodalmi alkotások átértékelésével, az európai társadalomban vajúzó eszmeáramlatokkal és dogmává vált tanokkal. Ismeretkörüket, gondolatvilágukat ily módon gazdagítva, tanulni akarásra és építő munkára serkentjük őket.

Lévay Endre, 1935. 1. 1—3. old.

VESSÜNK SZÁMOT ÖNMAGUNKKAL

* * *

A Híd-sajtónk a jug. magyar fiatalság lelkét kell, hogy tükrözze; szervezetlen szervezettségünket kell, hogy irányítsa. A sok szétszórt akarást a Híd gyűjtse össze, irányítsa egymáshoz. Eszméket adjon. Egyénnek és munkaközösségeknek útbaigazítást, hogy milyen irányban dolgozzanak. A városokban munkaközösségeket szervezzen s a birtokunkban levő kevés könyvet mozgókönyvtár rendszerrel juttassa el mindenhová, ahol annak szükségét érzik. Hasznos lenne, ha úgy kisebbségi fiataljaink, mint testvér-kisebbségeink fiataljai közt levelezési mozgalmat indítana. A külföldi tanulmányutak megvalósítása sem ábránd, csak gondos előkészítést igényel. Akár egyes számait különleges kérdések tárgyalására fordítsa, akár pedig olcsó és megvalósítható különkiadványok útján népszerűsítse eszméinket (sokszorosítás). Ne legyen a Híd célja az, hogy természettudományra és általános műveltségre oktasson; kisebbségi lapra van szükség, mely a jugoszláviai magyar fiatalság minden útkeresését, vergődését és szívdobbanását tartalmazza. Mindez megvalósítható. De ez nemcsak a Hídon múlik. A Híd önmagában havonként 32 üres lap, mely várja, hogy amit várnak tőle, azt kiforrja a magyar fiatalság dübörgő élni akarása. Mindez elsősorban mindannyiunkon fordul meg!

Dr. Schwarczer (Bács) Gyula, 1935. 11. 3. old.

MEGYÜNK TOVÁBB...

* * *

Az új esztendőben új tervekkel indulunk útnak. A fejlődő nemzedék ma holnap az életbe fordulás lépése előtt fog állni, és nem látjuk, nem tudjuk, milyen életlehetőségek, milyen társadalmi adottságok várják az új harcosokat. Ennek a fontos lépésnek megismerése készített bennünket arra, hogy e számunkban pályázatot hirdessünk e kérdés megoldására. Nemzedékünk problémái közül ez a kérdés emelkedik ma ki legerősebben és ez évi munkásságunk alatt erre a kérdésre szándékunk leginkább feleletet adni.

Munkásságunk további terén az lenne a kötelességünk, hogy programot adjunk, azonban a programadás, a programkidolgozás megköveteli nemcsak a iap külmunkatársainak, de az olvasóközönségnek a pártfo-

gását és érdeklődését is. Nem teszünk ígéreteket, amelyeket később esetleg nem tudunk beváltani, de minden erőnkkel azon dolgozunk, hogy életünk kulturális és gazdasági körülményeit továbbra is alaposan feldolgozzuk és ismertessük.

Falut tanulmányaink összegyűjtése továbbra is egyike a legfontosabb programpontunknak. Útmutatásokkal és tudományos fejtegetésekkel segítjük elő azoknak alapos feldolgozását. Tervbe vettük falukutatásunk megszervezését, pontos statisztikai adatok összeírását, hogy ezen a területen élő magyarok életképét tisztán lássuk magunk előtt.

Tanulmányokat és tudományos fejtegetéseket közlünk. Irodalmi eseményeket ismertetünk, a „Könyvek” című új rovatunkkal magyar és világirodalmi nevezetességeket ismertetünk, „Folyóiratszemlénkben” külföldi folyóiratok érdekességeit és értékes tanulmányait szemléltetjük.

Reményekkel, újult erővel és fiatalos optimizmussal indulunk az új esztendőnek. Itt-ott feltűnedeznek pislákoló erők, melyeket talán az érzés lángra is lobbanthat!? Mi hiszünk a munka erejében, és ennek a hitnek megőrzésével megyünk tovább...

Lévay Endre, 1936. 1. 2—3. old.

AZ ÉRETTSÉGI UTÁN

* * *

Sorsunkat magunk építjük, nem vagyunk odaláncolva a mához, és ne is tőrjünk, hogy odaláncoljanak. Mi nem akarunk letört kispolgárok, hulló egzisztenciák lenni, hanem szabad emberek. Le kell szoknunk arról a tévhitről, hogy a diplomával „urak” vagyunk. Le kell szoknunk az ostoba és céltalan osztálygőgről, amit a nevelés ragasztott ránk minden alap nélkül, hiszen az osztály már régen kicsúszott lábaink alól. Ne tőrjünk, hogy olyanok osztogassák nekünk a tanácsokat, akiknek semmi érdekközösségük sincs a fiatalsággal. Mi élni akarunk, tudni akarunk, emberek akarunk lenni, és ők a múlt század kifakult, poros, elrongyolódott gondolkodásmódját akarják ránk tukmálni. Jaj nekünk, ha elfogadjuk! Aki ma marad le, ma hagyja tévútra vezetni magát, az elveszett. Ma újnak kell lenni! Újnak, új társadalmi törekvések befogadására, újnak, a régi, korhadó életformák lerázására és az új élet felépítésére.

Az írástudók lapjától tehát nem várhatunk mást, mint tévútra vezetést, kerékkötést, fakó, értelmetlen mesék álomba ringatását. A jugoszláviai magyar ifjúságnak olyan lapra van szüksége, mely életfeladatul az ifjúság nevelését és vezetését tűzte maga elé, olyan lapra, amelyet az ifjúság maga ír, minden ráerőszakolt vezetés nélkül, olyan lapra, mely őszintén tárja fel az ifjúság szociális helyzetét, problémáit, és hazug ideálok és tekintélyimádat helyett konkrét tervekkel áll az ifjúság elé. Ilyen lapra van nekünk szükségünk. És ezt várjuk a „HÍD”-től is.

*Egy maturáns (Mayer Ottmár)
1936. 6. 23. old.*

TÁMOGASSUK AZ OMLADINSKI POKRET-OT!

„A vojvodinai szerb ifjúság, felismerve helyzetét, tisztán látja azt, hogy ezen a helyzeten csakis saját maga aktív építőmunkájával változtathat. A múlt év novemberében egy lapot indítottunk *Naš Život* címen. Ez a lap az ifjúság szószólója és jogos harcának fő fegyvere kell, hogy legyen. Mi azonban tisztában vagyunk azzal, hogy munkánk nem járhat kellő sikerrel, ha csak a vojvodinai szerb ifjúságra támaszkodunk, és ezért mindenképpen őszinte baráti kapcsolatokat akarunk kiépíteni Vojvodina összes nemzetiségének fiatalságával. Azért fordulunk legelőször hozzátok, a HÍD körül csoportosuló magyar ifjúsághoz, mert meg vagyunk győződve arról, hogy a ti törekvéseitek állnak legközelebb mihozzánk és bízunk abban, hogy szoros együttműködést sikerül megteremteni. A *Naš Život* és az Omladinski Pokret (Ifjúsági Mozgalom, mellyel lapunk egy vonalon dolgozik) körül összegyűlt vojvodinai szerb demokratikus ifjúság, midőn a kezdeményezést megteszi, reméli, hogy az kellő visszhangot fog kiváltani nálatok... *Naš Život*.” — Mikor ezen a helyen azt válaszoljuk, hogy a felénk nyújtott baráti kezét őszinte örömmel fogadjuk el, meggyőződésünk, hogy ezzel az egész haladó szellemű magyar ifjúság régi óhajának teszünk eleget. A HÍD ifjúsága már régen hangoztatja a vojvodinai demokratikus erők összefogásának szükségességét, és a hozzánk intézett fenti levél csak igazolja álláspontunk helyességét. Reméljük, hogy ez a baráti egymásra találás a demokráciára nézve hasznos együttműködést fog eredményezni.

1937. 7—8. 50. old.

EGY BÚS-FIATAL MEGVIGASZTALÁSÁRA

A HÍD-at érő sok rágalmazásra, támadásra, gáncsolásra mindeddig nem tartottuk érdemesnek válaszolni, mivel ezek a támadások mindig onnan jöttek, ahonnan semmi erkölcsi súlyt nem hozhattak magukkal és mindig oda irányultak, ahol a legerősebbek voltunk. Most azonban, mikor nem bennünket, hanem lapunk barátját és volt szerkesztőjét kezdte ki az alattomos áskálódás, úgy érezzük, kötelességünk válaszolni. Annál is inkább, mert a rajtunk keresztül megtámadottnak sem lapunk, sem más sajtótermék útján nem áll módjában védekeznie.

A Petrovgradon megjelenő Tükör frázispufogató cikkírója nagyképpen a következőket állapítja meg: a magyar „fiatalság megbízott egy embert zászlójának hordozására... Azonban méltatlannak bizonyult a nagy tisztségre. Méltatlannak bizonyult azért, mert engedte a kezéből kicsavarni; amikor látta, hogy már nem bírja továbbra is megvédelmezni (Oh, szép magyar nyelv!), nem volt jogában másnak azt átadni, mert az nem volt az övé, mindnyájunké volt”.

A „méltatlan” szerkesztő erre joggal kérdezhetné: törődtek-e egyáltalában a „szeretett zászlóval” azok a „fiatalok”, akik ma annyi színpadi könnyet hullatnak érte?, nem-e ezek, a megcsalt szerelmes szerepében tetszelgő ifjak (köztük talán éppen a cikkíró, aki óvatosan nem írta ki a nevét) voltak azok, akik a HÍD-nak a legtöbb anyagi és erkölcsi kárt okozták?, utolszor pedig: nem-e most került a HÍD igazán az egyetemes magyar ifjúság kezébe?

Tisztelt —iel úr, végül mi is egy megnyugtató felvilágosítással tartozunk Önnek: mióta az Ön és az Önhöz hasonlók kezéből kicsavarták a „szent zászlót”, azóta a magyar fiatalok sokkal egységesebben, sokkal lelkesebben, sokkal nagyobb tömegekben gyülekeznek alája...

Kalmár István
(Mayer Ottmár)
1937. 9. 19. old.

FALUKUTATÁSI MOZGALMUNK

* * *

Le akarjuk szögezni azt, hogy lapunk nem pihentető családi lap, szó-
rakoztató vasárnapi képeslap, hanem komoly és fontos *mozgalom*. Ma
nincs idő cselekvéstől eltávolodott olvasgatásokra, irodalmi csemegékre,
ebéd utáni szundításhoz álomba merítő olvasmányokra — és tudjuk,
hogy a mi olvasóink legnagyobb része nem is ezt keresi. Lapunk külön-
böző akciói már eddig is eléggé manifesztálták, hogy sokkal fontosabb,
hasznosabb célkitűzései vannak és nagyobb, szükségesebb igényekkel
lép fel olvasóival szemben. Ha lapunk üzleti alapon állna, nyújthatna
mindent, amit a mai elüzletosedett sajtó nyújt. A mi lapunk azonban
mozgalom, és így igényel, követel, és mindennek, amit nyújt is, csak
ezen követelések és igények szempontjából és ezekre nézve van értelme.
Mi együtt akarjuk feltenni olvasóinkkal a kérdéseket, és együtt keres-
sük a megoldásokat is. Nemcsak eszmei közösséget kívánunk és kere-
sünk tehát olvasóinkkal, hanem akció-, munka-közösséget is. Sovány,
vérszegény eszme az, ami beláttat, ami megismertet, de nem indít tet-
tekre. Tétlen energiákat felébreszteni, tespedt, helyzeti energiákat fel-
szabadítani és útnak indítani mindnyájunk érdekében, ez a mi célunk.

És ez az érdek, ez a program létérdeke a HÍD-nak és olvasóinak is.
Amennyiben ez nem sikerül nekünk, nem leszünk sokkal több, mint
szórakoztató olvasgatás, időtöltés. Felelőtlen eltöltése annak az időnek,
ami ma súlyos kötelességekkel és igényekkel lép fel velünk szemben.
Végiggondolásra van szükség és következetes tetre, felelősségre a kor-
ral, társadalommal — konkrétan és aktuális pedig — jelenlegi helyze-
tünkkel, falunkkal, városunkkal szemben. Ez a mi lapunk mozgalmá és
programja.

Ennek a programnak egyik annyit emlegetett, sürgetett pontja a
falukutatás. A falu megismerése, pulzusának kitapogatása, bajainak
megállapítása: a mi bajainknak, betegségeinknek és szükségégeinknek
megismerése. Ez a legidőszzerűbb és legfontosabb alkalom arra, hogy
megmutassák olvasóink, hogy ők nem jámbor, szenttelen olvasók, ha-
nem egy értelemszerű, hasznos mozgalom aktív résztvevői is. Ez természe-
tesen nem megy fáradtság és áldozat nélkül. De *semmi* sincs fáradtság és
áldozat nélkül.

* * *

A HÍD minden akciójának azt az öntudatot kell adnia olvasóinknak, ez a *mi* lapunk, ez a *mi* mozgalmunk, ez a *mi* munkánk. A falukutatás szerény felderítő munkája egy nagy feladatnak, egy nagy munkának, *egy nagy közös harcnak* kicsiny, de nem megvetendő, szükséges része.

1937. 12. 1. old.

PROGRAM HELYETT

Nem akarunk hősi pózban, melldöngetve a múlt és jövő határmezsgyéjére állni hogy mint dicső korharcosok, zsebünkben a győztes múlttal, nagyképműen a jövőbe kiáltunk, vagy ami ugyanaz: hibák és botlások felsorolásával álszerényen leértékeljük magunkat... Nem. Dolgoztunk, harcoltunk. Mint egyszerű közkatonák. Ahogy tudtunk: jól, rosszul. Céljaink tiszták voltak: mozdulatlan tájunkon megmozdítani az emberben az embert, elfásult lelkekbe belecsoöpögtetni a korparancs diktálta lelkiismeretet, kötelességtudást; megmenteni a tisztát, megtisztítani a jót, farizeus hazugságoktól lehántolni az igazságot. Hogy közben hibáztunk? Lehet. Aki dolgozik, az sokszor hibázik is. Hatványozottabban érvényes ez a kiteszített, az elesettek oldalán. És mi ott álltunk. A társadalmi mélységek homályában, ahová csak ritkán ér el fénye a tudás világosságának, hol több a munka, kevesebb a pihenés, sötétebbek a gondok, súlyosabb a felelősség, sok a feladat és nehéz az előbbrejutás. Ott álltunk, mert életkörülményünk, felismerésünk és igazságszeretetünk állított oda. És a most következő évben is ott maradunk, mint ahogy ott maradunk mindaddig, míg különféleképpen osztogatják az igazságot s míg lesznek emberek, akik szomjaznak a szabadságot.

Kevert világban élünk mi itt. Nehéz az igazodás, és még nehezebb az útbaigazítás. A mi vidékünk nem a nyírott lelkek szabályos művészkertje. Sok itt a bojtortján, még több a tövis. Távol esünk a kultúra országútjától, messze vannak a kor lüktető szellemététől duzzadó világvárosok, messzi harcok hullámverései nálunk csak alig-alig fodrozzák meg a lelkeket. És mégis — vagy talán éppen ezért? — örömmel kapunk el minden hírfoszlányt, mosolygós bizakodással dédelgetünk minden biztató szót, mely reményt nyújt bennünk, hogy megtaláljuk a nagy emberi közösséghez vezető fonalat.

Mi, jugoszláviai magyarok a magyarság mostohagyermekai vagyunk. Bennünket vagy lemosolyognak, vagy agyonhallgatnak. Segítség, iránymutatás nem érkezik hozzánk. Magunkra hagyottan, saját erőnkől indultunk el az önmegismerés útján, hogy tisztázott helyzetünkkel, egybegyűjtött népi erőnkkel megnagyobbítsuk az utódállambeli és magyarországi demokrata magyarok táborát, hogy így, ezzel együtt mi is kivehessük részünket a nagyvilág forгатagos, harcoss, emberi életéből.

Ezért tartottuk elsőrendű fontosságúnak falukutatási mozgalmunkat, népi értékeink feltárását. Ezért igyekeztünk megragadni minden szálát, mely az egyetemes magyarsággal köthet össze. És a jövőben is ezért folytatjuk — minden nehézség ellenére — felderítő munkánkat, valamint nemzetiségi kapcsolataink keresését Románia, Csehszlovákia és a világ szétszórtan élő magyarságával. — Még akkor is, ha azok megfedkeznek rólunk...

Mert azért nem vagyunk olyan egyedül. Együttérzésünk és lelkesedésünk elvezet Szlovenszko új magyarságának üdítő szellemkörébe, ott vagyunk Erdély ifjú harcosainak baráti kézzszorításánál, benne izzunk a Márciusi Front kulturális-politikai harcaiban, az amerikai magyarság demokratikus szabadságjogokat követelő mozgalmában és — régi barátokra ismerünk Párizsban és Madrid alatt.

Vojvodina dolgozó magyarjainak nagy része megértette és jóváhagyta munkánkat. Bizonyágtétel erre, hogy íme ötödik évfolyamba lépünk, megerősödünk, megnagyobbodunk. Földtúró, szegény magyarjaink azzal a lelki finomsággal, mely a kerges kezek tulajdona, sokszor ügyefogyott beszédünk mögött is megérezte az igaz akaratot, jószándékot.

És most, egy munkaév befejeztével szeretnénk igaz bírálatot hallani azoktól, akik lehetővé tették, hogy lapunk mindeddig rendszeresen megjelenhessék, azoktól, akik írásaink olvasásával és átérzésével a ma még kicsiny, de egyre nagyobbodó táborunkhoz csatlakoztak, akik úgy látják, hogy mindaz, amit jól-rosszul elibük tárunk, az ő javukat célozza s akik már eddig is önkéntes munkaszolgáltatással bővítették, erősítették, egységesítették mozgalmunkat.

Szeretnők, ha kicsiny Vojvodinánkban mindazok, akik velünk együtt szorongtak, örültek, lelkesedtek és bizakodtak a széles e világon folyó nagy harc, a demokrácia és fasizmus küzdelmének változó időszakai-ban, kik múlhatatlanul fontosnak látják a haladó szellem éber őrzését és terjesztését vidékünkön, s akik nem csak helyeselni vagy rosszallni, de aktíve tenni is mernek ennek érdekében — most baráttan, becsülettel megmondanák: mi az, ami hiányzik, ami hibás, amit másként kellene tenni, hogy közös akarattal, legjobb tudásunk szerint együtt tömjük be a réseket, egészítsük ki a hiányokat, javítsuk meg a megjavítandókat.

Ezért az új munkaév kezdetén programunkat táborunk minden egyes tagjának hozzájárulásával akarjuk megállapítani, és munkatársaink, olvasóink felelősségérzetére és kötelességtudására bízunk, hogy meny nyiben lesznek segítségére szerkesztőségünknek abban, hogy mozgalmunkat ez évben nagyobb, átfogóbb eredményhez juttassák...

1938. 1. 1—2. old.

VÁLASZOLT AZ OLVASÓ

A HÍD januári számában közölt kérdőívünkre és az abban foglalt ankétre sok szép választ kaptunk. Azt szeretjük látni ebben a visszhangban, amit mindig hangsúlyoztunk és vártunk, hogy olvasóink tényleg saját lapjuknak tekintik a HÍD-at és aktívan részt akarnak venni annak szerkesztésében. Ezt abból az őszinteségből is látjuk, amivel megírták válaszaikat és nyíltan megmondták kifogásaikat. Ilyen őszintén és nyíltan csak sajátjáról beszél az ember. Szeretjük is azt tudni, hogy lapunkat nem nyereség, nem kis irodalmi ambíciók, nem szereplési vágy, hanem népünk, a magára hagyott magyar munkáság, tanyai földmunkás, falusi törpebirtokosok, kisiparosok, kiskereskedők,

fizikai és szellemi munkások irányozzák, az ő szükségük, az ő életüknek megnyilvánulásai, munkájuk, küzdelmük a mi lapunk értelme és tartalma.

* * *

Végeredményben, ankétünk eredménye úgy olvasóinknak, mint jómagunknak az, hogy lapunk nem olvasmány, hanem mozgalom, és hogy HÍD-olvasónak lenni nemcsak jog, hanem kötelesség is. Nemcsak olvasótáborra, de munkaközösségre is szükség van. Ne csak kívánjunk, hanem adjunk is. Mi számolunk a válaszokkal és ezekben az igényekkel, igyekszünk felelni a kért cikkekre, minden lapunkban van egy-egy cikk, amit valakinek kérésére közlünk — de számolunk — és reméljük, nem hiába — azzal is, hogy olvasóink, akik tehetik, ebben a munkában segítségünkre lesznek. Küldjék be gondolataikat, írásait, nemcsak versekben és kis szépirodalmi törekvésekben, hanem komoly tanyai, falusi problémáikról, egy-egy kis jelentést valamely vojvodinai tanyai vagy falusi frontról. És ne gondolják, ha azt az írást talán nem találják szó szerint viszont a lap hasábjain, hogy az más szerkesztőségek példájára a papírkosárba került. Alkalom és lehetőség adtán felhasználunk mindent, amit becsületes és komoly jó szándék diktált. Egy-egy kis adat, egy szerény jelentés, egy-két beküldött gondolat indít és bátorít, és gyakran lapunk szempontjai és lehetőségei miatt közölhetetlen és félretett kis írás feléled egy későbbi átfogóbb, hasznosabb munkában. Mert nincs ma csak egyetlen leírt becsületes magyar szó se, ami elkallódhatna, nincs jó szándék, ami felesleges, és nincs egyetlen igaz gondolat, ami hiábavaló és szükségtelen volna.

1938. 5. 192—195. old.

ÁR ELLEN

* * *

Itthon vagyunk. Hagyjuk egy percre a nagy politikát, maradjunk egy kicsit Vojvodinánál. Itt, ahol a népek sorsa erősebben összeforrott, mint bárhol másutt, itt, ahol a népek keserve már ezer éve rokon. Ezzel kellene legtöbbet törődnünk. És nem is beszélénk annyit arról, ami más országokban történik, ha a hamis béke-angyalok nem hozsannáznának annyit mai megoldásokról és békéről.

Legfontosabb nekünk az, ami itt történik nálunk. És ha erről már sokat beszéltünk is, fontos, hogy unos-untalan elismételjük. Itt élő népünk gazdasági és kulturális helyzete az, amiről a lehetőségek szerint mindig a legtöbbet írunk. Ha csak rámutattunk is arra, hogy népünk életével meg kell ismerkednünk, ha csak ráirányítottuk egy kicsit a figyelmet a falura, ha csak egy kicsit felnyitottuk olvasóink szemét arra, hogy nem elég nekünk Kínáról, Japánról, Amerikáról írni, hanem elsősorban magunkkal kell törődnünk — ha csak ennyit tettünk volna, ez is munka és eredmény. Mert hogy ez a munkánk nem volt eredménytelen, mutatja az az érdeklődés, ami ezen kérdések iránt nálunk mindinkább feléled. Ezelőtt a magyar folyóiratok majdnem kizárólag-

san szépirodalommal foglalkoztak. Az idén már a Kalangyában is olvashattunk egy néhány cikket, amelyek rámutattak azokra a kérdésekre, amelyekkel törődnünk kell, mint például az iskolák kérdése, melyről a cikkből kitűnik, hogy „nemcsak tanító-, hanem iskolahiány is van a magyarokta vidékeken” (Kalangya, 1938. 19. old.), továbbá az agrár-reform hiányosságai tárgyalásánál rámutat arra, hogy „a kisebbségek nem jutottak ajándékbirtokhoz”. (Kalangya, 1938. 126. old.) A Híd sokat és bőven foglalkozott Vojvodina gazdasági kérdéseivel, a munkásság helyzetével, a városok fejlődésével stb. Hát ezek azok a kérdések, amiket a szlávssággal és az összes nemzetiségekkel egyetértve oldhatunk meg. És éppen ezért hangsúlyoztuk és hangsúlyozzuk az itt lévő magyarság összetartásának szükségét, az anyanyelv és népi kultúra ápolását és fejlesztését, a nép gazdasági és társadalmi életének hatásosabb megszervezését. Ezeknél komolyabban és messzebbre kiható kérdésekkel nem is foglalkozhatunk. Hiszen a miénk a leginkább magára hagyott és leginkább széthúzó kisebbség. Nagy szavakat hangoztató fejtelenséget látunk mindenféle itthoni tájékozottság és a mindennapi élet komoly munkája helyett. A szervezetlenség és tájékozatlanság legbomlasztóbb jeleit tapasztalhatjuk, különösen a magyar értelmiség és közép osztály soraiban, ahelyett, hogy tervszerűen, meggondolt s türelmes munkával igyekeznék Vojvodina összlakosságával testvéri egyetértésben munkálni népünk érdekeit. A mi vallott kötelességünk, munkánk és célunk népünk gazdasági, kulturális és társadalmi emelése, de mindenkor és mindenütt a szláv és egyéb itteni nemzetiségekkel egyetértve. Minden nemzeti és faji gyűlöletet elvetünk. Ebben a kérdésben is határozottan és nyíltan az ár ellen úszunk. Ugyanúgy megvetjük a nemzeti gyűlöletet, mint a nemzetüket tagadókat.

A haladó magyarságot, különösen pedig az ifjúságot az utóbbi időben mindenfelé igyekeznek megfélemlíteni és a tájékozatlanokat félrevezetni nyilas jelszavakkal. Minket azonban nem lehet sem megfélemlíteni, sem félrevezetni. Mi hidat verünk, amely összeköt bennünket, a falu és város dolgozóit. Ezt a hidat nem engedjük megingatni. Ezt bátran mondjuk azokkal, akik velünk együtt járnak, azoknak, akik ingadoznak és azoknak, akik fenyegetőznek.

Nem akarunk sem meghunyászkodók, sem megalkuvók lenni, nem akarunk félhítt. Megmondjuk az egész igazat, és haladunk, mint eddig is jónak és becsületesnek megismert utunkon. Melvről nem hagyjuk magunkat letéríteni se mézes beszéddel, se rágalomokkal, se fenyegetésekkel. Ha egy-kettő el is bukik közülünk, száz más jön helyébe. A mi hidunkat nem lehet már lerombolni. Ezért harcolunk és győzünk, ha kell, az ár ellen is.

(Pap Pál), 1938. 9—10. 331—332. old.

ÖT ESZTENDŐ VÉGEZTÉVEL

* * *

Hídveréssel kezdtük. Hidat vertünk entellektüel és ifjúmunkás között, falusi és városi fiatal magyarok között, rámutatva az igazi kisebbségi feladatra, hogy népünk hiányait kenyérben, kultúrában s a hiányok

kiküszöbölésének útját tudatosítsuk. Bizonyítottuk: az összefogás erejét; minden becsületes magyar dolgozó meggyezését és tettvállalását az ösz-szes többségi nemzetbeli haladó erőkkal testvéri egyetértésben.

Aztán egyik év a másik után múlt, nemzedékünk a harmincas éveket érte el, a férfikort tapossuk, sorainkban egyre többen vannak, akiknek fiatalos fürtében fehér hajszálak csillannak... A kifáradtak, a lógó-sok, az elhullottak, a hamisak és a félreállók helyett kisebbségi új magyarság lettünk. Mindig több és több feladat szakad a nyakunkba. Vojvodina szellemi életében, irodalmában, kulturális harcaiban akarat-lan élcsapat vagyunk; nyitott szemű állásfoglalásunktól sok minden függ. A szabályozottaknak és a gleichschaltoltaknak (átkapcsoltaknak) kényelmetlenül hangzik, de bármilyen sok felelősséggel is jár ez, az új magyarság mi vagyunk: dolgozók, sanyargók, új életre eszméltek las-san sorakozó hada.

Sokszor megtapogatjuk a vállunkat: mi volnánk, akiknek teljes fel-szereléssel férfiasan kell menetelni, átvéve a haladó polgárság becsü-letes rétegeivel minden fontos munkát, ami nemzetiségi létünk biztosí-téka?

Mint ifjúság kezdtük a hídverést, de gyorsan férfissá kényszerített szívvel döbrentünk a lázadó spanyol tábornokok nemzetárulására: ke-seredett szájjal figyeltük, hogy a keresztényi elveket hogyan tapodják úr-népek kalandorai. A könyvmáglyák tüzes csóváitól lángra lobbant kultúraszeretetünk: oh, mi tömegek fiai, még meg sem szerezhettük a civilizáció áldásait, és az új barbárok még a nyomát is eltörölnék elő-lünk!

Magyarul szóltunk, de minden nemzetiségű és rangú dolgozó testvé-rünkhöz szóltunk, hogy a sok millió sötét színű ing elfödi a napot a kis nemzetek előtt. Vigyázat: az új szentszövetség megint vad Metternichek lába alá tiporná a pár évtizede megéledt kelet-európai kis nemzeteket.

Még süt a nap, ha téliesen is. Még semmi sincs későn, hogy a sora-inkba lopózott kufárokat kiűzzük: tolvaj, fogjátok meg, ellopja az egyetértést! Kútmérgezőink állati képét mutassuk be ingadozó társa-inknak, és ha mindenütt megteesszük kötelességünket nemzetünkért, a haladásért, minden fajú, hitű, színű dolgozó embertársunkért, éppen a nemzetiségek századokon átkozott vidékén emelünk gátat az országha-tárokat átlépni készülő sötét ingbe bújt háborús kolosszusoknak!

Ötödik évfolyamunk végén azzal a virrasztó emberséggel búcsúznak olvasóinktól, amellyel a HÍD születésénél már őrt álltunk az itteni ma-gyarság jövődjé fölött. Sok magyarkánk Rodostójában ápolgattuk az emberiesség fulladozó tüzeit, ápolgattuk, hogy egy szociálisabb magyarság útépitői lehessünk mi, éppen mi, kisebbségi magyarok a körülöttünk kavargó nemzetiségek népsűrűjével becsületes összefogásban, közös jobb sorsért, egy kivilágosodott Közép-Európa fasizmus kódén is győző fénysugaraiért, Kossuth Duna-konföderációs álmáért. Azoknak a ma-gyaroknak szívével, akiknek fáj Dévény és a két kis nemzetet csúfoló tény: hogy a szlovák—magyar Pozsony a németek nyitott keleti kapuja ma...

Lankadatlanul hirdetjük: magyarok, ahol vagytok, dédelgessétek szí-vetekben a fényt, amit a múlt század szabad elvű magyarjai gyújtottak szeretetteljes csodának, és ennek a fénynek segítségével találjatok meg-értést a körülöttetek élő nemzetekkel. Egyformán mostoha századokat

nyögtetek át együtt, hát szeressétek mindenütt más nyelvű földieiteket, hisz a sötét éveket csak a kelet-európai kis nemzetek igazi baráti szövetségében vészeltethetjük át.

Laták István, 1938. 11—12. 377—378. old.

BESZÁMOLÓ

* * *

1.

Célunk ismeretes. A haladó szellemű igazságért küzdő, magyar írás; a faji és nemzeti gyűlölséget elvető, megértést, szeretetet, testvériséget hirdető szellem zászlóvivői vagyunk.

* * *

De hogy a sikert elérjük, ismernünk kell magunkat és környezetünket. Ismernünk kell a velünk együtt élő népeket. A velük való évszázados együttélésünk törvényeit, idejutásunk és letelepedésünknek történetét, *egymásrautaltságunknak*, *elhanyagoltságunknak* közös meghatározóit kell föl kutatnunk és orvoslásának útját megszabnunk. Minden lehető módon közelebb kell hoznunk egymáshoz a különböző nevű, egy földből fakadó kultúrkifejezéseket. Fordításokkal, ismertetésekkel szöszlője kell, hogy legyünk vojvodinai, sokszínű kultúránk összetételének. Meg kell ismernünk Vojvodina sajátos hagyományait. Tanyáinak, falvainak és városainak életét. Egyes vidékek több-kevesebb nemzetiségű összetételét. Az itt lakó népek társadalmi, politikai tagozódottságát a múltban és jelenben. Számon kell tartanunk minden hasonló törekvést. Kapcsolatot kell találnunk ezekhez és velük együtt keresni múltját, történelmi alapjait, jelenét, jövőjét a különleges vojvodinai kultúrának.

Ezenkívül pedig arra törekszünk, hogy olvasóink számát növelve, őket magukat is megszólaltassuk. Hogy az olvasót íróvá neveljük. Mert hisszük, hogy vannak nálunk is Veres Péterek, Mitár Poparák és Pável Miskinák. Itt élnek, talán közvetlen közelünkben, csak elfödi őket előlünk az önbizalom, vagy a megfelelő útmutatás hiánya. És tudjuk, hogy céljainkat teljesen csak akkor érhetjük el, ha ezek az igazán népi írások napvilágot látnak és közönséget nyernek.

* * *

3.

Olvasótáborunk évről évre nő. Annak lakhelyenkénti és foglalkozásbeli megoszlása társadalmunk kicsinyítő tükre.

* * *

Mert hatni akarunk, tudnunk kell, kiknek írunk. Lapunk a dolgozók lapja. Elsősorban a központoktól legtávolabb eső, javaikból kitudott falusi dolgozóké. A kérdőívekre beérkezett válaszok alapján megállapítottuk, hogy a városokban egy példányt átlag négyen, falvakon tizennégyen olvasnak. Vagyis közvetlenül több mint tizenkétezer emberre hat lapunk.

* * *

4.

Mit kell adnunk hát, hogy a leszögezett cél felé haladjunk, hogy ne vigyük tévútra se magunkat, se másokat?

Világos, érthető, mindig időszerű és érdeklélő, nevelő, tanító írásokat. Ne feledjük el, hogy akiknek írunk, azoknak kb. háromnegyede nem végzett középiskolát, és ismereteik jó részét keserves tapasztalatok, drágán fizetett megismerések és főképp nehéz megpróbáltatások útján szerezték. Nekik a betű nem szórakozás, hanem okulás, vezetés, életismereteik bővítése és kikristályosodása kell, hogy legyen. Olvasóinkban az emberrel született, bíráló szellemet kell minél magasabb fokra fejlesztenünk, hogy meg tudják különböztetni a szellemi konkoltyt a tiszta búzától, a márt felejtető mákonyt a valóságra eszméltető és kutatásra biztató, üde italtól. Olvasóink a maguk, égető kérdéseikre várnak tőlünk rövid, egyszerű és minél tartalmasabb választ. Ezt keresik a versekben, elbeszélésekben ugyanúgy, mint a gazdasági vagy politikai cikkekben.

Iványi János, 1939. 1—2. 1—4. old.

HOZZÁSZÓLÁS

* * *

Ha a Jugoszláviában megjelenő magyar nyelvű újságokat, folyóiratokat és egyéb kiadványokat olvassuk: ezt a szót — egység — majd minden cikkben ott találjuk. Az idegenből jött fölületes szemlélő örömmel észlelheti, hogy az egész kisebbségi magyarság — tekintet nélkül társadalmi, politikai beállítottságára — egységes, mert ugyanazt akarja. Ha pedig némi politikai iskolázottsággal is rendelkezik, akkor megállapíthatja, hogy okvetlenül szebb napok virradnak ránk, mert egységben az erő, és az egységes föllépés meg kell, hogy hozza a kívánt eredményt.

Így ez a jóakarató idegen. Azonban mi, ittélők jobban, mélyebben látjuk a helyzetet, és másképp is ítéljük meg.

Abban tényleg megegyezünk, hogy az egység életszükséglet. De csak ebben. Ez pedig édeskevés. A dolog lényege ma már nem az egységvágyás, hanem a mód, ahogyan különböző nézetek képviselői ennek a létrehozását elképzelik, ahogyan annak nyelvbe ütésén dolgoznak. És itt óriási különbségek vannak. Nem áll módunkban külön-külön felvázolni az egyes nézőpontokat. Ma még ott tartunk, hogy ezek száma ezrenyi. De ez nem is fontos. A szemünk láttára és fülünk hallatára végbemenő kikristályosodás folyamata végeredményben is elvisz addig

a pontig, melyre az eddigi jelek alapján biztosan következtethetünk. Addig a pontig, ahol két-három módszer köré csoportosultak, kiket az eszmék és áramlatok harca a politikai cselekvés útjára vitt.

* * *

Van-e hát akkor pont, amely kisebbségi társadalmunk minden rétegét vagy többségét egyaránt érdekli? Lehetséges-e egység a kisebbségen belül? Menetelhet-e karöltve minden kisebbségi magyar közös célok felé?

Van, lehet, menetelhet. Ha nem mindenki, de a túlnyomó többség igen.

Mik ezek a kérdések?

Elsősorban az annyiszor említett demokratikus népszabadságok. És itt nem vagyunk egyedül, de velünk áll egy arcvonalban Jugoszlávia népeinek 90%-a.

Azután a különleges helyi érdekűnek nevezhető vojvodinai kérdések. Az adó, hitel, útépitési, vám- stb. politika. És itt sem vagyunk egyedül.

Hisz ezek — mondhatná valaki — nem kisebbségi kérdések. Tévedés ilyet állítani.

Miért?

Mert a mi különleges, népi vagy nemzetiségi követeléseink igazi, valóságos teljesülése, a főnálló kereteken belül, csak *ezek után* jöhet. Ahol nincsenek demokratikus népszabadságok, ahol nincs szólás-, gyülekezési szabadság, ott a kisebbség kérdései sem nyerhetnek megoldást. Már azért sem, mert nincs, aki a nép nyilvánított óhajának megfelelően kimondja őket. De ha lenne is, a parancsuralmi rendszer, amely a többségi nép érdekeiből is csak a legfölül állókét veszi tekintetbe, nem adhat jogot a kisebbségnek. Bizonyíték egyrészt az olaszországi és németországi kisebbségek közismert sorsa, másrészt a néhai Csehszlovák Köztársaság kisebbségi politikája.

Mi szövetkezni akarunk. Nyíltan, hátsó gondolatok nélkül, őszintén, becsületesen, és megbecsülve a közös úton, közös célok felé haladó útitársainknak a miénktől eltérő meggyőződését, de ugyanezt akarjuk a magunk számára is. Mi hirdetjük: sorakozni, míg nem késő, mert út a tizenkettedik óra, és a mulasztás végzetessé válhat. Ha egy zászló alá is gyűlünk mindannyian, akik népünk javát akarjuk, akkor is kevesen vagyunk, akkor is szövetséges után kell néznünk a köröttünk és velünk egy sorsban élő népek soraiban. Célunkat: az emberi jogok megvalósulását csak az ilyen egységgel és széles szövetkezéssel érhetjük el.

Nem álmodunk lehetetlent, és nem ámítunk osztály nélküli egységgel. Nem akarjuk sem a magunk, sem mások számára a kultúraellenes, szabadságtipró, idegenből mintázott vagy éppen az ősi ellenség által számunkra készített rabigát.

* * *

Jugoszláviában — Vojvodinában élünk. Ez volt kiindulópontunk, és most térjünk ismét vissza annak fő jellegzetességére: nemzeti tarkaságára. Ha ebből a szemszögből nézzük a dolgokat — és reálisan gondolkodva másképp nem tehetünk —, látjuk, hogy mindenféle elszigetelt

haladás lehetetlen. A közös érdekek sikeres védelme az összes itteni tényezők, úgy nemzetiségi, mint osztálytagozódottságainak együttes munkáját és későbbi szövetkezését ellentmondást nem tűrően követeli.

Éppen ezért két munkakör áll előttünk. Népünk belső szervezése és a többi itt élő nemzetekkel való baráti kapcsolatok és a közös fellépés megteremtése, kiépítése és elmélyítése. Ez a munka azután önmagából termelné ki nemcsak az eddig eldugott, elveszett tehetségeket, de a gazdasági megerősödést is, és a szervezett érdekképviselteken keresztül az itt élő *egymásra utalt* népeknek megadná azt a politikai súlyt, amely az államélet irányításában való arányos részvétel elengedhetetlen követelménye.

Magától értetődő, hogy ezen feladatok sikeres megoldása csakis a legszélesebb demokrácia alapján képzelhető el, amely az érdekeltek szabad véleménynyilvánítását minden tekintetben lehetővé teszi.

(Steinfeld Sándor), 1939. 5—6. 162., 165—166.,
213—214. old.

HIDAT VERTÜNK

* * *

Célunk ismeretes. A népi demokráciától áthatott, népi igazságért küzdő, magyar írás: a faji és nemzetiségi gyűlölséget elvető, egységet és testvériséget hirdető szellem zászlóvivői voltunk és maradunk. A *mai Jugoszláviában látjuk legszilárdabbnak az igaz népuralomba való nyugodt és zavarmentes átfejlődés előfeltételeit*. Ezentúl keressük és szorgalmazzuk a Dunamedencei népi eszmetartalmat minden hódító és kívülről beavatkozó törekvással szemben. Hogy mindezt elérjük, harcolnunk kell. A kishitűség és megalkuvás, az irigykedés és rosszakarat, az alattomos gáncsok és nyílt törvetések ellen. És ahogy a múltban nem állottunk egyedül a harcban, úgy most sem magunkra hagyatva vívjuk meg azt. Míg azelőtt az államhatalom minden szerve ellenségünk volt, ma mindenütt barátokat találunk, mindenütt segítőtársakat látunk.

* * *

A múltban magyar nyelven szinte egyedül voltunk és egyedül vívtuk a harcot. Ma a HÍD története egyik fontos állomásához ért. Az ifjúsági lapként indult és abból a demokratikus népszabadságok ügyét szolgáló harcos lappá fejlődött HÍD ma a Vajdasági Magyar Kultúrszövetség szócsöve. Célkitűzéseink megvalósításában segítségünkre áll a kultúrkörök egyre sűrűsödő hálózata, és egyik legfontosabb szervünknek tekintjük a Magyar Színházunkat.

* * *

Most építenünk kell. Más síkon békés eszközökkel folytatjuk a munkát, a harcot a jobb jövőért és kultúráért. Minden megmozdulásunkban harci tapasztalatainknak a jelen követelményeinek megfelelően kell

érvényesülniök. A magyarság évszázados szabadságharcában gyökerező egyetemes népi kultúra részeivé és hordozóivá akarjuk tenni városaink és falvaink minden dolgozóját, az értelmiségieknek azon rétegét, amely fönntartás nélkül keresi és akarja az együttmenetelést dolgozóinkkal. *Minden más út és elgondolás téves.*

* * *

Mi hadat üzentünk a tunyaságnak, és kíméletlenül harcolunk azok ellen, akik uszítanak és gyűlöletet hintenek a testvérnépek közé. És mi győzünk *ebben a hadjáratban is!* A testvériség-egység jegyében kivisszük a fölvilágosodást a legeldugottabb, legsötétebb zugokba is. A múltban hidat ácsoltunk a dolgozók, népek és emberek között riant hasadék fölé. Nem nyugodtunk és *nem nyugszunk*, míg a hullarablók, a kerékkötők és gyűlölködők tetemeivel a szakadékot be nem temetjük és föléjük nem ágyazzuk a megértés és megbecsülés széles országtúját.

Steinfeld Sándor, 1945. 11., 13., 14. old.

ÚJÉVI GONDOLATOK

* * *

Új év kezdetével szokás is, szükséges is és rendjén való programot adni a jövőre. Első számunk bevezető cikkében ezt részletesen ki is fejtettük, úgyhogy szinte fölöslegesnek tűnik ilyen rövid idő múltával újra erről beszélnünk.

Mégis le kell szögeznünk, hogy minden erőnkkel és tudásunkkal *hazánk újjáépítését* kell szolgálunk és olvasóinkra is ebben az irányban hatnunk. Csakis olyan írás jelenhet meg lapunkban, amely *minden ízében, minden szavával* ezt a célt műveli és erősíti. Jelen számunkban közöljük egy Mali Idoš-i olvasónk, Talpai Jánosnak írását. Amit írt, az jó, de sokkal jobb lenne, ha a legidősebb kérdéstről, a földosztásról is szólott volna. Ezért kérjük munkatársainkat, hogy az újjáépítést szem előtt tartva a legégetőbb kérdésekről, a leglényegesebbéről írjanak. A költők ugyanúgy, mint szépíróink, mert csak így vihetjük ügyünk, népünk és hazánk ügyét előre, karöltve testvérnépeinkkel. Az elvont bölcsekedés csak akkor érdekes, ha öntudatunkat fejleszti és akaratumkat acélozza. *Más programunk nincs.*

A napokban egy régi ismerősömmel beszélgetve a következő véleményt hallottam: „Jó a lapotok, de a régi valahogy jobb volt, *harciasabb*. Igaz, most hatalmon vagytok, és így tulajdonképpen nehéz is támadni, harcolni.” Tudom, többen gondolkodnak így, nemcsak a HÍD-ről, de minden másról általában, amely azelőtt a rendszert rohamozta és ellenzéki sorban harcolt. Sőt sokan így vélekednek aktivistáink közül is. „Hja, könnyű volt az valamikor”, vagy „Könnyű nekik a tömegeket megmozgatni, ellenzéki sorban küzdenek.” (Olyan államok demokráciájára gondolnak, ahol a reakció uralkodik.)

Mivel ismerősömnek a válasszal adós maradtam, de mert a fenti

nézet meglehetősen széles körökben elterjedt, ezt nem hagyhatom szó nélkül.

Minket minden más párttól-mozgalomtól az különböztet meg, hogy *harcoltunk és harcolunk*. Még a célunk sem változott: az emberi jólét megteremtése *e földön* a dolgozók összessége számára. A múltban is, most is a reakció ellen verekedtünk. Csak a jelszavak formája változott. Ma harcunk nem rombol, hanem épít. Az igaz, hogy ez nagyobb erőt kíván és kitartást, de annál lélekiemelőbb. Mert kíméletlen a mi harcunk, és áldozatokat is kíván. Most nem életet és nem vért áldozunk, de időnket, idegeinket, pillanatnyi kényelmünket. És csak a megszokás vaksága nem láttatja, hogy a küzdelem ma is tovább folyik, tovább kell, hogy menjen! De nem a nagyobb bérért, hanem a többet, a jobban termelésért. Mert ez mindennek az alapja. Mert *miénk a gyár, és miénk a föld*. És ezért harcolunk a munka jobb megszervezéséért, a kultúráért, a kivívott szabadság megőrzéséért. *Magunkért harcolunk*.

És mit tehetünk mi, mit tehet folyóiratunk ebben a harcban?

Sokat. Rengeteget.

Egy pillanatra sem szabad felednünk, hogy népünknek, dolgozóinknak — a Magyar Szó mellett — mi vagyunk egyetlen nyomtatott írása. Már múltunk miatt is sokat várnak tőlünk. És teljes joggal.

Ott kell lennünk az élén minden megmozdulásnak. Vezetnünk és tanácsolnunk kell népünket. Ki kell úznunk belőle a revizionista örület ördögét, és új életre, szabadságra kell nevelnünk. Szabadságra, de nem olyanra, hogy a demokratikus jogokat a demokrácia ellen fordítsa. Meg kell tanulnia, hogy éljen a szabadsággal, de nehogy visszaéljen jogaival. És mindenekelőtt valósággá kell váltanunk a testvériség-egység jelszavát.

Steinfeld Sándor, 1946. 6—7. old.

VAJDASÁG ÉS AZ ÍRÓKONGRESSZUS

* * *

Élesen és elhatároltan állt távol a vitatkozótól a „Híd” köré csoportosult írógárda. Ez a kis csoport nem kereste a „helyi színeket”, de megtalálta az „emberi szín”-t, s ezzel, értékeléstől függetlenül, azt adta, ami örök. Azt adta, amit írónak — ha ír — adnia kell. Babitscsal tudta, hogy: „*vétkesek közt cinkos, aki néma...*”, s hangját akárhányszor felemelte.

* * *

Valóban: kevesen voltak. Ez a kevés azonban ösvényt taposott, s ezen az ösvényen indul most el az új Híd-gárda. Kevesen vannak még ma is, s az is igaz, hogy még nem vívtak ki maguknak „irodalmi pozíciókat”. Az is igaz azonban, hogy szívük és tehetségük szerint „*az új ember jellemének kialakításán dolgoznak*”, — tehát valóban írók.

* * *

A mi kötelességünk ismertetni és megismertetni a testvérnépek irodalmát. A Felszabadító Harcok új tehetségeit, írókat, akik tollal és fegyverrel egyformán küzdöttek népükért — és a mi népünkért is —, meg kell mutatnunk magyar nyelven a magyar dolgozóknak. Történetek ilyen kísérletek — Budapesten, ahol most jelent meg egy jugoszláv antológia, amely sajnos még nem került hozzánk. Kiadásra készen áll viszont itt egy Čopić-novellagyűjtemény, amely iránt Magyarországon is nagy érdeklődés mutatkozik.

Van aztán még egy feladatunk.

Vajdaság, a maga soknépűségében, szinte maga a kis Jugoszlávia. Ezek a népek a történelem folyamán sokszor harcoltak együtt szabadságukért, és ezt az igazi népi és vajdasági történelmet eddig — tudtunkkal — csak Lőrinc Péter igyekezett néhány tanulmányában megmutatni. Feldolgozásra vár a Petőfi-század és később -brigád története is, s hatalmas téma népünk lassú ébredése a Horthy-mákonny hatása alól.

Utak, hidak, gyárak épültek Vajdaságban is. Földhöz jutott itt a sóvárgó magyar földtelen is. Rohammunkások, újtók százai rohamozták az új életet. Börtönt, fegyházat, akasztófát szenvedett számtalan magyar szabadságharcos. Ha, sajnos, kevesen is, de voltak magyar partizánok. Száz és száz új téma vár feldolgozásra — elsősorban pedig íróra.

Mi tudjuk, hogy népünk új írókat küld majd csatásorba, és azt is tudjuk, hogy új iskoláink és nem utolsósorban új tanítóink és tanáraink nevelnek majd új írókat. Addig azonban a meglévő kevesektől várjuk, kérjük és követeljük a betűt.

Gál László, 1946. 725., 727. old.

KULTÚRPROGRAMUNK

* * *

A HÍD HIVATÁSA

Ezzel kapcsolatban folyóiratunknak, a Hídnak programját is vázoljuk. A HÍD a régi Vajdaság, a régi Jugoszlávia egyetlen következetes demokratikus hangú folyóirata volt. Mély gyökerei vannak Vajdaságban, és számunkra a demokratikus folytatólágosságot jelenti. De csak addig, amíg megtartja legközvetlenebb kapcsolatait néptömegeinkkel. Amíg népünk élén jár mint élenjáró elméleti folyóirat. Amíg beleilleszkedik népünk mai helyzetébe, és a jövő távlatával ugyan, de nem elszakadva népünk fejlődési fokától, megmarad konkrét feladatainál. Ezzel azt akarjuk mondani, hogy *a Hid úgy felel meg igazán hivatásának és hagyományainknak is, ha szilárdan Vajdaság földjén áll, ha gyökereit a mi való életünkbe ereszti.* Határozott és konkrét vajdasági jelleggel a mai Vajdaság problémáival (természetesen hazánk és az egész demokratikus világ problémáival összefüggésben) kell népünket irányítania a fejlődés útján. *Ezért tartalmában és formájában közelebb kell jutnia dolgozó népünkhöz, annak kérdéseihöz és annak nyelvéhez, kifejezési formáihoz és színvonalához.* Másrészt nem szabad akadémikussá válva letérnie a mozgalom útjáról, hanem, mint valamikor

nagy harcai idején, ki kell építenie terjesztő szervezetét — és országot építő népünk elméleti fegyverévé, szerszámává kell válnia a szocialista társadalom felépítésében. *A HÍD-nak legelső és legsürgősebb feladata tehát úgy elméleti, mint gyakorlati, tehát szerkesztési és terjesztési szempontból is szilárdan megvetni lábát a magyar dolgozó tömegekben. Mert a HÍD-mozgalom a vajdasági és általában a jugoszláviai magyarság egyik igen lényeges népi kultúrmozgalma.*

1947. 5—6. old.

FIATAL ÍRÓK ZÁSZLÓBONTÁSA

Kevés eredmény is sok ígéretet jelenthet, ha a nép mélyéről jön és magával hozza a napok és emberek életét, tudásszomját, építővágyát és mindebben a közelítő holnapot. Irodalmunk ma még kevés eredményekben él, maroknyi a tollforgató csapat, és nem sokkal több az új, soron következő nemzedék, de a kevés eredményben is megtaláljuk az életjelet, azt a szilárd pontot, amelyre valóban építeni lehet.

Az irodalom, az igazi irodalom nem a fölvágtatlan könyvekben, lapokban, hanem az olvasókban él. Ennek a fölismerése az első, de mérőföldes lépést jelent az új olvasótábor jelentkezése, terebélyesedése és az, ahogy lendül a nyomán a könyv terjedése és ahogy a könyvtárakban a számok mozdulnak előre és hirdetik a kiolvasott könyvek számának hihetetlen emelkedését. Ezeknek az olvasóknak az igénye, látókörük kiszélesedése teremti meg az igazi, termékeny talajt a haladó irodalmi élet kivirágzásához.

A könyvtárak és a haladó könyvek ébresztettek már fiatal tehetségeket; jelentkezésük a lapokban és a HÍD hasábjain visszhangot keltett, most rajtunk a sor, és föladatot állít elénk: *a visszhang mélyebb legyen.* Embermagasságra áll fölöttünk a munka, de öntudat és önkritika hiányában a jelentkező újak is gyakran elhallgatnak a visszaadott kézirat után. Nem látják, vagy nem érzik, hogy az irodalomnak nemcsak tartalmi, de formai követelményei is vannak. Igaz, ez a fölismerés már félig kész írók jelenthet, tollforgatók, aki számot tevő munkása az irodalmi mozgalomnak. A cél egyelőre nem is lehet több, mint megszólaltatni irodalmunk új műveseit, utat nyitni előttük, ha maguk is megtalálták igazi hangjukat és fölismerték a fiatal író helyét a demokratikus irodalomban.

1947. 740. old.

A JUGOSZLÁVIAI MAGYAR IRODALOM HELYZETE

* * *

A HÍD PROGRAMJA

„Meg kell ismernünk magunkat és környezetünket. Ismernünk kell a velünk együtt élő népeket. A velük való évszázados együttélésünk törvényeit, idejutásunk és letelepedésünk történetét, egymásrautaltsá-

gunknak közös meghatározóit kell felkutatni. Minden lehető módon közelebb kell hoznunk egymáshoz a különböző nevű, egy földből fakadó kultúrkifejezéseket. Fordításokkal, ismertetésekkel legyünk szószólói sokszínű kultúránk összetételének.

Meg kell ismernünk Vajdaság sajátos hagyományait. Tanyáinak, falvainak és városainak életét. Számon kell tartanunk minden hasonló törekvést.

Ezenkívül arra törekszünk, hogy olvasóink számát növelve, őket magukat is megszólaltassuk. Hogy az olvasót íróvá neveljük. Mert hiszünk, hogy nálunk is vannak Veres Péterek, Mitár Poparák és Pável Miskinák. Itt élnek, talán közvetlen közelünkben, csak elfedik őket előlünk az önbizalom vagy a megfelelő útmutatás hiánya. És tudjuk, hogy céljainkat teljesen csak akkor érhetjük el, ha ezek az igazán népi írások napvilágot látnak és közönséget nyernek.

Egy nagyon komoly szempontot kell szem előtt tartanunk: a dolgozók írásainak, művészetének a polgári írások és művészet színvonalát szépségben, művészi erőben, egyszóval tökéletességben nemcsak utol kell érnie, de túl is kell szárnyalnia. A nép művészetének különönbnek kell lennie a letűnt uralkodó osztály művészeténél, mert erre megvan minden eszköze, és csakis így tud hatni. Csiszoltabb, kiforrottabb, kevesebb jelszóval és több mélységgel megalkotott írásokat kell nyilvánosságra hoznunk és kérnünk munkatársainktól.

Világos, érthető, időszerű és érdekes nevelő írásokra van szükség. Olvasóink háromnegyed része nem végzett középiskolát, és ismereteik jó részét keserves tapasztalatok drágán fizetett megismerések és főképp nehéz megpróbáltatások útján szerezték. Nekik a betű nemcsak szóra-kozás, hanem okulás, vezetés, életismereteik bővítése és kikristályosítása. Az emberrel született bíráló szellemet kell olvasóinkban minél magasabb fokra fejleszteni, hogy megkülönböztessék a szellemi konkolyt a tiszta búzától, a márt felejtető mákonyt a valóságra eszméltető és kutatásra biztató üde italtól. Olvasóink a maguk égető kérdéseire várnak tőlünk választ. Ezt keresik a versekben, elbeszélésekben ugyanúgy, mint a gazdasági, politikai cikkekben."

Ennek a megvalósítását tűztük ki feladatul.

Két év után elmondhatjuk, hogy csak igen kis részben tettünk ennek eleget. A szerkesztőségek nem tartottak fenn kellő kapcsolatot íróinkkal.

A bírálatot nem fejlesztettük ki megfelelő módon, és íróinknak nem adtunk ezen a téren kellő támogatást.

A jugoszláviai irodalommal való kapcsolataink esetlegesek és személyi természetűek. Itt még nagyon sok a tennivaló.

Nem építettük ki kapcsolatainkat Magyarország és Románia felé sem.

Ami íróink munkásságának pénzügyi részét illeti, itt is gyengén állunk. A HÍD nagy deficitte dolgozik, és a Kultúrszövetség anyagi eszközei elégtelenek ahhoz, hogy az írásokat érdemlegesen díjazzuk. Ez az oka annak is, hogy csak most került sor eredeti írói művek kiadására. Reményünk van arra, hogy a jövőben megszűnik a jelenlegi vizs-
szás helyzet ebben a tekintetben, hogy közönséges fordításért többet fizetnek, mint minőségi irodalmi munkáért.

Steinfeld Sándor, 1947. 834—835. old.

IRODALMUNK KÉRDÉSEI

* * *

Az örökség nem nagy: annyira jó, hogy a bírálókat éles képet adjon a múlttól és mindeme törekvések mellett megfelelően értékelni tudja a szépirodalmi törekvésnek azt a határozott vonalát, melyet a régi HÍD adott egy-két versben, novellában, karcolatban és irodalmi kritikában. A párhuzam említésekor nemcsak a határozott ideológiai egységre gondolunk, hanem arra is, amit az írók ebből az egységes szemléletből kiindulva adtak és alkottak, megteremtve egy új, nagy korszak irodalmi életének bölcsőjét.

*

A folyóirat a gyűjtőhely: ide csoportosulnak ma az írók, és itt vetődnek föl a mi irodalmi életünk legidőszerűbb kérdései is. Egy írói értekezlet, néhány irodalmi est és könyvkiadásunk kétévi mérlege elég alkalmat és adatot hordott össze ahhoz, hogy a kérdések kellő megvilágításba kerüljenek és hozzáférhetővé váljanak nemcsak az író, de az olvasó számára is.

Nem elvonatkoztatott formakérdések megvitatásáról van itt szó, mert ennek taglalása nem vinne bennünket messzire, s csak arra lenne jó, hogy elterelje a figyelmet a legfontosabb mondanivalókról és bele vigyen bennünket olyan kérdések taglalásába, amelyek végső fokon a munkában érő író műhelykérdései. A formát — ha hivatott — majd csak kitermi magának, mint a kagyló a gyöngyszemet, s arra valóak a nagymesterek írásai is, hogy tanítsanak, — sokkal fontosabb itt ezen a ponton és ezen a helyen, a mai Vajdaságban és a mai Jugoszláviában az írói szerep és föladat megjelölése. Mert fejlődésünk nagy lendületében látjuk és érezzük, hogy a mi irodalmunk, ennek a fejlődésbe futó lomha mezőgazdasági vidéknek az irodalma soha annyit nem adhatott az egyetemes magyar irodalomnak, mint éppen ma.

Az író szerepe ma a tanítóé, a kritikusé.

Ellentétben a letűnt idők irodalmával és irodalmáraival — az új szellem nem erőszakolja a zajos sikereket, tervszerű munkájában évszázadokra épít. Mindig mélyre nyúl, a dolgozók fölfelé emelkedő tömegeihez, hogy onnan merítsen magának mondanivalót s közöttük találja meg olvasóját. Ezért az írónak — ha a múltba nyúl vissza — nem az a föladata és nem csupán az, hogy megállapítsa egy rendszer avultságát, hanem hogy rámutasson az avultság mélyen fekvő okaira. Éppen az annyiszor alábecsült tömegek értelmi képessége az, amely a dolgok mögött a mozgatórugókat, az okokat keresi, és nem elégszik meg egy hulló világ pusztá ábrázolásával. Az író, de az olvasója sem a kívülről nézett világgéppel áll szemben, hanem a belülről élt világgal: a magunk világgal.

* * *

Az új témák között az új forma keresése, az új típusrajz kitapogatósa kíméletlenül éles kritikát és még kíméletlenebb önkritikát igényel. A bíráló csak úgy töltheti be hivatott szerepét, ha a legszigorúbb mértékkel mér, ha az egyetemes magyar irodalom színvonalához méri az alkotásokat. Egy-egy visszaadott kézirat s utána a sértődés nem gátolhatja meg munkájában: ha engedékeny s letér útvjáról, elsősorban magának az *irodalomnak* árt, s árt annak az irodalompolitikának is, amelynek szolgálatába a haladó szellem állította. Az írótól megalkuvás nélkül azt kell követelnie, hogy valóság lényegét adja: különböztesse meg a lényegest a lényegtelentől, a felszínes eseményeket és történéseket azoktól, amelyek a dolgok mögött vagy mélyen az emberekben élnek, viaskodnak, vajúdnak, hogy létrehozzák az új embert, akinek élete már nem szánalmas vergődés, nem is csupa üres vágyakozás, hanem céltudatos munka.

És az új ember, ebben a munkában, ha akarja, akár megelőzi a korát.

Lévay Endre, 1948. 73—74., 75. old.

SZÖVETSÉGÜNK KÖZGYŰLÉSE ELÉ

* * *

Folyóiratunknak, a HÍD-nak célkitűzése és programja nem változott, de e programjának — ha kétségtelenül sokat fejlődött is a múlt évben — sokkal jobban meg kell felelnie, mint eddig. Irányítóbbá, kritikussabbá kell válnia, szélesebb körű nevelőmunkát végeznie, időszerűbbé és konkrétabbá kell válnia témáiban. Egyrészt tartalmában mai valóságunknak jobban megfelelni, másrészt kifejezőeszközeiben, a művészi színvonal emelése mellett, közelebb kerülni tömegeinkhez. És igen lényeges, hogy *az eddiginél sokkal nagyobb mértékben Szövetségünk lapjává váljon*, magyar kultúrmunkánk irányítójává, mert ez a jellege eddig nem nagyon domborodott ki. Szövetségünknek nevelő munkája egy jó részét éppen a HÍD-ban kellene végeznie, és ha ezt Szövetségünk szervezési munkájával is összekötjük, akkor a HÍD terjedése is szilárd alapot nyer. A HÍD-nak múltjánál fogva és még inkább jövőjét tekintve sokkal mélyebb gyökeret kell vernie a magyarságban, mint eddig. Hogy ebben a feladatában milyen nagy szerepe van a fiókegyesületeknek, azt fölösleges hangsúlyozni...

1948. 235. old.

KRITIKA ÉS ÖNKRITIKA

* * *

A novemberi határozat kezd megvalósulni. A Híd január—februári száma már hozta az első kritikát, és azóta is meg-megszólalnak kritikásaink: kezdjük érezni, hogy nem beszélünk üres szobában, nem szölkünk süket falaknak. Úgy érezzük: van kapcsolatunk, van közönségünk, nem önmagunknak, — a közönségnek írunk. Ki hogy van vele: van,

akire többé, van, akire kevésbé hat a közönség, a kapcsolat, az összekapcsolódás a tömegekkel. Van, aki teljesen megváltoztatja előadásmódját, talán a szöveget is, mert közönsége válogatja; persze anélkül, hogy ennek teljesen tudatára ébredne. A közönség kiváltja belőle, anélkül, hogy észre is venné, az új hangot, annyira, hogy csak utólag ébred tudatára ennek. Ezért kell éreztetni írónkkal, hogy nincsenek egyedül, hogy van, aki felfigyel szavukra...

Lőrinc Péter, 1948. 288. old.

A HÍD-VITA UTÁN

* * *

A HÍD több mint tizenhárom éves története folyamán mindig eleven viták, sőt éles véleményharcok tüzeiből merített új erőt, számtalan vitában tisztázta a maga elé tűzött föladatokat, de a most megtartott nagy HÍD-értekezlet nemcsak résztvevőinek számát és összetételét tekintve múlt fölül minden eddigi HÍD-vitát, de azért is, mert átfogóan és mélyrehatóan megtárgyalta a legfontosabb kérdéseket, s a gyakorlati élet követelményeiből kiindulva megjelölte folyóiratunk föladatait. Az értekezlet útmutatásai oly nagy horderejűek, hogy végrehajtásuk fordulópontot jelent majd a HÍD történetében. A szerkesztő bizottság eddig egyszer sem összegezte ilyen átfogóan a HÍD munkáját és kérdéseit, mint ezen a megbeszélésen fölolvasott jelentéseiben, és egyszer sem történt meg, hogy a szerkesztő bizottság ily nagy és összetételét tekintve ennyire illetékes és mérvadó értekezlet elé tárhatta volna a legfontosabb kérdéseket. Akkora segítséget még senkitől sem és sohasem kapott a szerkesztő bizottság, mint ettől az értekezlettől.

* * *

Kétségtelen tény, hogy a fősza badulás óta a HÍD anyaga színvonalasabb, közleményei tartalmasabbak, a múltban a cenzúra miatt, kényszerből használt burkolt nyelvezet helyett, szabadon fejezik ki a munkásosztály és általában a dolgozó nép törekvéseit — mégis mindannyian úgy érezzük, hogy ma nem oly szoros és eleven a kapcsolat a HÍD és olvasói között. Nyomban le kell azonban szögeznünk azt is, hogy ez semmiképpen sem visszaesés következménye — ellenkezőleg, éppen a haladás velejárója. A népelnyomó Jugoszláviában ugyanis nem ritkán a HÍD volt az egyetlen harcias, forradalmi szellemű, haladó sajtótermék, amelyhez az olvasók hozzájuthattak, és amelyben törekvéseik, szabadságvágyuk kifejezését meglették. Ezzel szemben a fősza badulás után népünk igen sok olyan sajtótermék között válogathat, amelyek híven fejezik ki törekvését és érdekeit — azokat az eszméket, amelyeket azelőtt egyedül a HÍD juttatott el dolgozóinkhoz, ma több napi-, illetőleg hetilap, füzetsorozat és könyv közvetíti. Ezenkívül a vajdasági magyarok legöntudatosabbjai, politikailag legtevékenyebb munkásainak nagy többsége, amelyből a HÍD olvasótáborra kikerül, olvassa az irányadó, szerb nyelvű lapokat és folyóiratokat is. Nem a HÍD esett tehát vissza, olvasótáborának érdeklődése se

gyengült, hanem a népi sajtótermékek száma sokszorozódott meg, az érdeklődő olvasó folyóiratunkon kívül is gazdag forrásokból elégítheti ki szellemi igényeit.

... Röviden: a HÍD-nak, munkatársainak azon kell dolgozniok, amit kívülök más nem végezhet el. Olyan tudás, eszmék és szellemi javak forrásává kell tennünk a HÍD-at, amire az olvasónak nagy szüksége van, ami számára hasznos, s amit csak a HÍD-ban találhat meg.

* * *

Az értekezlet útmutatása folyóiratunk számára tehát az, hogy a HÍD legyen még inkább vajdasági jellegű, anyaga legyen még nagyobb mértékben vajdasági magyar vonatkozású, kerüljön közelebb a vajdasági magyar dolgozókhöz.

Ha szerkesztő bizottságunk és munkatársaink állandóan szem előtt tartják ez útmutatást, akkor folyóiratunk, illetőleg írónk és cikkíróink késedelem nélkül írhatnak népünk fejlődésének minden nagyobb fordulatáról, és nem maradunk le az események mögött, mint az utóbbi hónapokban. Tartományunkban hatalmas lendülettel folyik a parasz-tok szövetkezetekbe tömörülése, szaporodnak a termelő parasztszövetkezetek, újak alakulnak, megtöbbszöröződik a régi szövetkezetek tagjainak száma. A szövetkezeti mozgalom magával ragadta a magyar parasztságot is. Ezzel szemben folyóiratunk alig érintette e nagy forradalmi eseményt, szépirodalmi írásban pedig egyáltalán nem foglalkozott vele. Íróink és munkatársaink csak úgy szolgálhatják a népet, ha írásaikkal segítik a dolgozó tömegeket az előttünk álló nagy föladatak végrehajtásában. Ebben a kérdésben kell fordulatot csinálni, erre utal a HÍD-vita.

* * *

III.

A régi Jugoszláviában a HÍD a haladó szellemű vajdasági magyarok demokratikus, revizionistaellenes és antifasiszta mozgalmanak egyik központja, vezető és irányító folyóirata, propagandaeszköze és szervezője volt. Ennél fogva a HÍD szükségszerűen általános mozgalmi jelleggel bírt. A vajdasági magyarok mai helyzete azonban lényegében megváltozott. Ebben az új helyzetben a HÍD nem általános mozgalmi központ — hisz létrejöttek a gazdasági, politikai és kultúrélet sokkal erősebb és megfelelőbb központjai —, nem általános mozgalmi szervező, ne is törekedjen tehát az általános mozgalmi jellegre. Folyóiratunk rendeltetése ma az, hogy a vajdasági magyar irodalom központja, fóruma, szervezője és irányítója legyen, továbbá az, hogy — mint a Vajdasági Kultúrszövetség Magyar Osztályának közlönye — tükrözze vissza a magyar kultúréletet, a nép között folytatott tömeges kultúr-munkát, nyújtson segítséget kultúrmunkásainknak, adja meg a kultúr-munka irányát, harcoljon a szocialista kultúra diadaláért. A mai helyzetben tehát folyóiratunknak irodalmi és népművelődési folyóirattá kell válnia, ezt a két jellegét kell erősítenie, az irodalmi és kultúréletből vett anyagát kell növelnie.

Ez ideig folyóiratunk szerkesztésében a háború előtti HÍD hagyományos szerkesztési elvei érvényesültek. Főleg két törekvésben nyilvánult ez meg: abban, hogy átkarolni törekedett az egész világot, írni népünk-ről, a Vajdaságról, népköztársaságunkról, egész Jugoszláviáról, a népi demokráciákról, a Szovjetszövetségről, az egész világról — másrészt abban, hogy egymaga akarta betölteni a különböző szakágazatú szerb folyóiratok szerepét. Ezért volt a HÍD-nak az egész világ iránt érdeklődő öt rovata: társadalomtudományi és pártéleti, irodalmi, kultúr-, közgazdasági és világpolitikai rovata.

* * *

... Senki se tett ellenvetést az indítvány ellen, hogy a HÍD, az eddigi „mindenes” folyóirat elsősorban irodalmi és népművelődési folyóirattá alakuljon át...

* * *

Végeredményként az kristályosodott ki a vitából, hogy a fölfedett fogyatékoságok csak abban az esetben küszöbölhetők ki, csak akkor valósíthatók meg a kitűzött feladatok, ha a HÍD munkájába — anyagának megírásába, megvitatásába, a HÍD-vitákba, folyóiratunk terjesztésébe — újabb és újabb emberek kapcsolódnak be, ha a munkatársak száma állandóan növekszik, ha e munkába mind tevékenyebben bekapcsolódnak a terepen dolgozó kultúrmunkások és aktivisták, és ha a HÍD új tehetségeket mozgósít a munkás-, paraszt- és tanulóifjúság sorraiból. A szerkesztő bizottság csak tervezhet, a terv végrehajtásához a munkatársak egész tábora kell.

Olajos Mihály, 1949. 4. 229—237. old.

A KISEBBSÉGI IRODALMAK MAI HELYZETÉRŐL ÉS FEJLŐDÉSÉRŐL A JSZNK-BAN

... a vajdasági magyarok fő irodalmi orgánuma a „HÍD” folyóirat; már ennek analízise is eléggé kidomborítja magyarjaink irodalmi helyzetét és művészi hatótávolságát.

Keletkezésénél fogva a „HÍD” háború előtti folyóirat, még 1934-ben indult meg; a megszállás idején be volt szüntetve, alapítóját és főszerkesztőjét a magyar megszállók megölték. A lap még a régi Jugoszláviában a demokratikus, antirevizionista és fasisztaellenes törekvések hordozója volt a jugoszláviai magyarok között, a megújulás napjaiban pedig, a felszabadulás után a mai szerkesztőségnek már világosan megjelölt útja volt, amelyen csak tovább kellett haladni, amelyet ki kellett mélyíteni és a megindulás idejéből való egykori eszméket új tartalommal és új tapasztalatokkal kellett kitölteni. A „HÍD” át is vette ezeket a feladatokat.

Az első háború utáni szám 1945 októberében jelent meg: azóta a lap legalább havi négyívnyi terjedelemben rendszeresen megjelenik. A közelmúltig (1949 áprilisáig) a folyóiratnak valamivel más jellege volt, mint amilyet irodalmi folyóiratainktól megszoktunk, a szerkesztőség

abban a törekvésében, hogy a különféle problémákról tájékoztassa olvasóit, olyan rovatokat ápol, amelyekben nagy ambícióval ismertette a társadalmi, a pártpolitikai, az irodalmi, a kulturális-közművelődési, a gazdasági és az általános politikai kérdéseket is, tehát nem volt tisztára irodalmi lap. A lapnak ez a hagyománya még a háború előttről maradt meg, amikor magára kellett vállalnia és magára is vállalhatta olvasói sokoldalú tájékoztatásának sokrétű feladatait; ma, amikor a magyarok a kiadványok egész sorát kapják, amelyekben sokkal kimerítőbben tárgyalhatók, következetesebben és folyamatosabban kísérhetők a politikai és gazdasági élet legkülönbözőbb kérdései, belátták, a „HÍD” feladata az, hogy elsősorban irodalmi folyóirat legyen és így mindenekelőtt a magyarok életét és kultúrmunkáját kísérje figyelemmel. A „HÍD” ugyanebben az időben a legszélesebb alapú terjeszkedési lehetőséggel rendelkező nagyon élénk, érdekes, tájékoztató és hasznos lap volt, de hasábjain sokkal inkább foglalkoztak általános, mint speciális kérdésekkel, és az irodalom nem foglalta el terjedelme túlnyomó részét. A szerkesztőség által 1949. március végére összehívott értekezlet a lap munkatársainak, olvasóinak és barátainak széles körű részvételével a folyóirat jövődjé jellegét és irányát meghatározó irányelvekként a következő határozatokat hozta: a folyóiratnak szorosabb, közvetlenebb kapcsolatokat kell létesítenie a magyar dolgozó tömegekkel, és jobban ki kell hangsúlyoznia vajdasági jellegét; szükséges, hogy nagyobb mértékben legyen magyarjaink irodalmi és művelődési orgánuma; mint Vajdaság Kultúregyesületei Szövetsége magyar szakosztályának orgánuma valóban irányítania és szerveznie kell a magyar tömegekkel folytatott kultúrmunkát.

A jövőben ebben az irányban fog fejlődni a folyóirat munkájának fő vonala...

Leskovac Mladen, 1950. 1—2. 63—64. old.

SZÉLJEGYZETEK VITA-ESTÜNKRŐL

...Szabó György azon véleményét fejezte ki, hogy ha be is kell állni bizonyos változásnak a HÍD szerkesztési politikájában, a szerkesztőség mégse válhat kritikátlanná a beérkezett kéziratokkal szemben, és hogy nem válhat azzá, az Lenin megállapításaiból is kitűnik. Vannak esetek, amikor egyes íróink csupán mennyiségi szempontokból kiindulva olyan munkákat is beküldenek, amelyek színvonala jóval munkásságuk általános színvonala alatt maradt. Másrészt, ha arra törekszünk, hogy minél kevesebb legyen a rendelésre írás, akkor nem elég, ha csak a szerkesztőség változtatja meg álláspontját, hisz rendelésre írt munka csak akkor jöhet létre, ha akad, aki a megrendelést elfogadja. Van továbbá szintén mennyiségi szempontokból eredő megalkuvásra készség is, amikor egyes szerzők nem védik álláspontjaikat, csak minél több legyen a leközölt írásuk. Komolyan fölvethető tehát egyes szerzők erkölcsi magatartásának kérdése is. Mindezek és nemcsak ezek kikerülhetetlen jelenségei fejlődő irodalmi életünknek, amelyek semmiképp se engedik meg, hogy a leközölt írásokat, ha viselik is szerzőik aláírását, ne érezze magát a szerkesztőség is felelősnek. A szerkesztőség-

nek is, munkatársaknak is törekedniök kell arra, hogy mielőbb kiküszöbölődjön irodalmi életünkben mindaz, ami nem odavaló.

A szerkesztőség munkamódszerét olyan irányba kell megváltoztatni, hogy irodalmi életünket jobban átfogva többet hasson az alkotó írókra, találja meg az írókkal való érintkezés minél több formáját, legyen velük állandó kapcsolatban, szervezze egymással való érintkezésüket és minél több kapcsolatukat a néppel. Ha elolvassuk Lenin Gorkijhoz intézett egyik levelét, azt állapíthatjuk meg, hogy Lenin Gorkijra, az alkotó emberre igyekezett hatni, és nem a művét javította. Ebből már az a követendő irányelv is adódik a szerkesztőség számára, hogy a beérkezett kéziratokat vagy leközlendőnek vagy közölhetetlennek tartsa, a belejavításokat, javítási indítványokat pedig szorítsa minimumra...

1950. 1—2, 84—85. old.

AZ ÚJ NEMZEDÉK HANGJA

Folyóiratunk áprilisi száma vajdasági fiatal írók írásait közli. Az új nemzedék költői, elbeszélői, esszéistái és kritikussai szólalnak meg, hogy írásaikkal hozzájáruljanak irodalmi és szellemi életünk kibontakozásához és megszólaltassák a szocializmusért és a szocialista demokráciáért küzdő új nemzedék hangját.

Ezek az írások csak részben képviselik az új nemzedék irodalmi munkásságát: értelmiségi fiatalok szólnak hozzánk, míg a munkás- és parasztifjúság költői és elbeszélői még nincsenek itt képviselve. A „Fiatalok” szerkesztő bizottsága kerülni igyekezett e számnak antológia- vagy almanachjellegét, és azért nem alkalmazta e művek szerkesztési elveit és szempontjait. Nem gyűjteményről van tehát szó: e „Híd”-szám a fiatalok irodalmi tevékenységének mai képét, jelenlegi eredményeit és sajátosságait, tehát pillanatnyi helyzetét mutatja be, rögzíti.

Feltétlenül le kell szögeznünk ezt a két körülményt; egyrészt, mert ez teszi szükségessé a munkás- és parasztifjúság irodalmi és művészeti megnyilatkozásaival való állandó és szervezett formában való törődést, másrészt ez foglalja magában a fiatal írók egyik fontos feladatát: a munkás- és parasztírókkal való munkaformáknak és szervezeti feladatoknak a megvalósítását. S végül: a fiatal írók irodalmi mozgalma szerves részét képezi a vajdasági magyar irodalomnak, tehát nem törekedhetünk elkülönülésre, „fiatalok” és „öregék” szembeállítására. Ezért tartottuk feleslegesnek hangsúlyozni, még külső alakjában is, e folyóiratszám „Fiatalok” jellegét.

A szerkesztőség politikája nem is tartalmazhatja a fiatal írókkal szemben a merevséget, elzárkózást. Irodalmi mozgalmunk egysége és ereje feltétlenül kiszélesedett az új nemzedék íróinak bekapcsolódásával. Új hang szólalt meg, mely eddig ismeretlen volt, vagy csak elvétve jelentkezett felszabadulás utáni irodalmi életünkben...

B. Szabó György, 1950. 4. 201—202. old.

* * *

„Ma már határozottan mondhatjuk: ha nem lett volna irodalmi folyóiratunk, nem rendelkeznék ilyen mértékben azokkal az eredményekkel, amelyeket a fiatal alkotók értek el az irodalom területén”, írja büszkén a szerkesztőség beszámolója. Ahogy ezeket a sorokat olvasom és forgatom a „Mladost” legújabb számát, egyre arra gondolok, hogy az egész vajdasági magyar irodalom égető kérdéseinek jó részét könnyűszerrel meg tudnánk oldani, ha a HÍD mellett a vajdasági magyar fiatalok és kezdő írók irodalmi folyóiratot kapnának. Nemcsak az egyes írók és költők egyéni fejlődésében jelentene ez hatalmas lépést előre, az irodalmi termelést nemcsak megindítaná, hanem igen magas fokra is emelné. Nem tudom, nem követek-e el hibát akkor, ha még mindig ezt a sokat támadott és még mindig vitát képező meghatározást használom, de alapját nem az elküionülés vágya szolgáltatja, hanem az a szemlélődés, amelyet a jugoszláv ifjúsági folyóiratok körében végeztem. A nemrég lezajlott viták, véleménycserék után kételkedni kezdem abban, hogy van-e létjogosultsága ennek a meghatározásnak: fiatal írók. (...) A meghatározáshoz, főleg, ahogy mi használtuk és értelmeztük úgynevezett vitáinkban, kétségtelenül sok melléklöngő, félreértés, belemagyarázás és eltvelyedés is járult, egyelőre azonban még nem látom jogosultnak azt a nézetet, miszerint a vajdasági magyar irodalom homogén, nemcsak tartalmi elemeiben és jellegében, hanem íróiban is. Ha nem is lehet úgy felfogni a nemzedékek problémáját, mint a polgári társadalomban és ha nemzedékproblémáról beszélünk, nem lehet képzettársítással a Turgenyev klasszikus regényébe foglalt álláspontot felidézni. Az apák és fiúk problémája nem létezik ilyen formában. De igenis létezik a mesterségbeli rész birtoklásánál, az élmények más jellegénél (nagyobb élettapasztalat, emberismeret, műveltség, olvasottság, élmények változatos volta), amelyek föltétlenül különbségeket eredményeznek. Ezeket a különbségeket és azokat, amelyek magával az életkorral járnak, letagadni és elkendőzni nem lehet. Hallottam, hogy egyik neves írónk evvel a problémával kapcsolatban azt mondta, hogy csak költő és csak író létezik, de nem létezik fiatal költő és öreg költő. Erre talán legpontosabban úgy lehetne válaszolni, hogy azt mondjuk, van is, meg nincs is. Föltétlenül el kell ismernünk, hogy vannak különbségek, egy azonban mégis összefüzi őket: az, hogy valamennyien a szocialista társadalmat akarják építeni, valamennyien ennek a társadalomnak az életét, harcát és munkáját akarják versbe, elbeszélésbe, tanulmányba önteni. Ha ebből a szempontból nézzük a problémákat, föltétlenül igazat kell adnunk annak, aki ilyen formában felvetette.

... Valamennyien érezzük, hogy a HÍD a megnövekedett formájában sem képes kielégíteni a megnövekedett irodalmi termelés követelményeit, az Ifjúság szava ötödik oldala csak néhány vers és rövidebb lélegzésű próza megjelentetésére adott alkalmat. Tehát a helyszűke, a mozgási és lélegzési tér hiánya nagyban késlelteti éppen a fiatalok kibontakozásának a lehetőségét, gátlóan hat fejlődésükre, nem érzik szükségét az írásnak, mert nincs kereslet. A HÍD magasabb igénye és az Ifjúság szava kis terjedelme éppen azokat sújtja, akik az első, félős és tapogatózó lépéseiket teszik meg ezen a szép, de felelősség- és küzde-

lemteljes területen, amelyet egyszerűen irodalomnak nevezünk. Régióta felmerült már a probléma, először talán Fehér pendítette meg az Ifjúság szavában, azután egymás közötti magánbeszélgetésekben élt tovább. A „Mladost” öt éves jubileuma pedig időszerűvé tette a kérdés felvetését itt a HÍD-ban is, amely elsőnek érezte meg, hogy a fiataloknak folyóíratra van szükségük, és jelentette meg áprilisban a már hírhedtté vált ifjúsági számát. Azóta nem történt ebben az ügyben semmi, és azoknak, akik lelkiismeretesen figyelemmel kísérik az írók egyéni fejlődésén túl az ún. nemzedékproblémákat is, föltétlenül be kell látniok, hogy a vajdasági magyar kezdő íróknak folyóíratra van szükségük, mert sokan nem tudják rögtön megtenni azt a nagy ugrást, az Ifjúság szavától a HÍD-ig, vagy ha megtették, nem bírják kiheverni. Az Ifjúság szava nem tud igényt támasztani, mert terjedelme korlátolt. A HÍD programján és szerkesztői elvén túl, a legnagyobb jóakarattal mellett sem tudja ebben az esetben a hivatását betölteni, mert, a fiataloknak csak a legjobb írásait véve át, az átlagtermés megjelentetésére sohasem kerül sor, és így íróik fejlődésére a bírálat egyáltalán nem tud hatni, hiszen írásaik sohasem kerültek az olvasó elé. Hány ilyen fiatalunk van, akik már kinőttek az Ifjúság szavából s most lap és hely nélkül, asztalfiókoknak vagy szerkesztőségi papírkosárnak írnak. Föltétlenül lehetővé kell tennünk, hogy kezdő íróink átlagtermése is napvilágot lásson. Ugyanakkor csak így adhatunk teret kezdő íróink szárnypróbálgatásainak. Természetes dolog, hogy a HÍD nehezebben bocsátkozik bele ilyen jellegű kísérletezésbe. Egyetlen irodalmi folyóíratunk lévén igyekeznie kell a színvonalasabb alkotásokat közölni. Azzal, hogy még egy irodalmi folyóíratot jelentetnénk meg, amelynek az lenne a feladata, hogy túlnyomórészt fiataljaink írásait hozza, olyan közvetítőállomást teremtenénk, mely azután biztosítaná legtehetségesebb fiataljainknak nemcsak az elismertetést, hanem továbbmenve a HÍD-ba való jutást is, nem hatalmas ugrással, hanem természetes fejlődéssel. Sokan azzal érvelnek, ha megjelenne még egy irodalmi folyóírat, a HÍD elveszítené olvasóinak és munkatársainak egy részét. Bizonyosan egy ideig így is történne. Azonban tudjuk, hogy nem a vajdasági magyar irodalom van a HÍD-ért, hanem fordítva, a HÍD van az irodalomért, és ezt a kezdeti „áldozatot” ki kell hevernie, és ki is heverné. Az egyensúly gyorsan helyreállna, és biztosítanánk irodalmi életünk természetes gondolatcseréjét és belső mozgását is. Az eddigi egyoldalúság föltétlenül rányomta a bélyegét, nem a folyóírat eddigi munkatársaira, hanem a kezdő és a gyerekcipőt már kinőtt fiataljainkra...

Bori Imre, 1951. 1. 59—61. old.

TIZENÖT ÉVES A HÍD

* * *

1945 őszén újból megindult a HÍD. Lassanként egyre inkább irodalmi folyóíráttá alakult át, de hogy milyen az új, az irodalmi HÍD, arról ma még nem kell történelmet írni. Ez aktuális, korszerű viták tárgya még. Bizonyos, hogy voltak, akik a szólamirodalom közlönyévé tették

volna a Hidat, és voltak, vannak, akik visszavinnék a lapot az artizmusba. Vannak talán olyanok is, akik úgy gondolják: „A Híd megtette kötelességét, a Híd mehet”, „Élt 15 évet — béke poraira!”

Bizonyos azonban, hogy a HÍD 15 súlyos esztendeje olyan hagyományt teremtett, amely kötelez.

Lőrinc Péter, 1951. 8. 464. old.

MEDITÁCIÓ A BETŪRŐL ÉS AZ ÍRÁSRÓL

* * *

ÍRÓ ÉS OLVASÓ

Az író és olvasó viszonyában szembe kell néznünk még ma, 1951-ben is olyan felfogással, amely az itt leírt betűt, a vajdasági magyar betűt a dolgok rendjében egy sorral hátrább tolja. A provincializmus — mint minőségi vád — még mindig fejünk fölött lebeg. S könyveink felett. Hiába kapcsolódtak az olvasótáborunkba egészen új rétegek, a múltból érkező denunciació, „...á, hiszen ez csak vajdasági könyv” — még mindig hallható. Részben talán ez is magyarázata az antikváriumok nagy forgalmának. Persze csak részben. Valójában az a helyzet, hogy a mi könyvkiadásunk sohasem tudott teljes egészében helyére állni az egyetemes magyar könyvtermelésnek ezen a táján. Erejét messze túlhaladó feladat lenne. Ezért is kelendő a régi könyv. Világirodalmi kiadványaival — a mennyiség sokrétűségében — nem tud teljesen megfelelni minden igénynek. Az egyetemes magyar irodalom — a klasszikus nagy nevek és népszerű művek nagy változata — s az ezek iránt mutatkozó betűéhség majdnem megoldhatatlan probléma. Pozitív viszont, hogy a népek testvérisége jegyében alakuló kiadványok — főleg a délszláv népek irodalma — bőséges, bár távolról sem teljes változatosságban, jutnak el az olvasóhoz.

Szándékosan hagytam utolsónak a vajdasági magyar irodalom kiadványait. Az igazi vajdasági, pontosabban: jugoszláviai magyar könyvet.

Hovatovább itt is egészségesebb a viszony, az arány, mint a háború előtt volt. Olvassák, három-, négy- sőt ötezres példányszámú szépirodalmi kiadványaink is voltak, és — egy részük teljességében el is kelt. A közönségnek egyre inkább megakad a szeme ezeken a kiadványokon, amelyek tetszetős címlapja ellene szól a provincializmus vádjának. Ami bennük még elűtő — az igazi nagyvárosi, nyugati értelemben vett kiadványokkal szemben —, a túltömött, levegőtlen sorok s a makacs ragaszkodás a kisebb betűtípushoz. Ez mind csak papírtakarékossági probléma. A kisebb papírminőség maga különben tipikus háború utáni jelenség.

És a tartalom? — kérded. A belső minőség?

Kinek ne lenne soha kétsége önmagában? Egyszerűen úgy is írhatnám: hogy amivé érlelődött és akik érlelték, olyanná lett. S a fegyvertársi minőséget itt mindannyiunknak vállalni kell. Félmillió ember irodalma, nem tíz-, húsz- vagy százmillióké. De magyar könyv és

magyar betű, legjobb hittel eléd tárva. A magad kétségeivel, problémáival és hibáival.

Megtettünk-e mindent annak érdekében, hogy ez az élő, létező irodalmunk valóban a táj és a hozzátapadó ember kifejezése legyen? Csak törekedtünk erre — nem mindig sikerült. Csak ritkán sikerült. Talán, mert lebecsültük, másodrendű szerepre szorítottuk az esztétikai szempontokat. Az írások kiérlelése nem volt elég bensőséges. Ami vitán felül áll, az — a szándék. Csakhogy a szándék tisztasága nem mentesíthet az esztétikai elmarasztalástól.

Majtényi Mihály, 1951. 9. 548. old.

IRODALMUNK NÉHÁNY IDŐSZERŰ KÉRDÉSÉRŐL

* * *

Bizonyos, hogy a Híd szerkesztésében voltak fogyatékoságok, voltak indokolatlan engedmények írókkal és kéziratokkal szemben.

Ezek a hibák részben a szerkesztő bizottság összetételéből következtek, részben pedig a szerkesztőség belső szervezeti gyengeségeinek (a munkarendnek és a munkamódszernek) a következményei.

Egészségtelen jelenség, ha a szerkesztő bizottsági tagok egymás kéziratáról kerülnek a véleménynyilvánítást; ha egy-egy kézirat visszautasítása indokolatlan sértődöttséget vált ki az íróból; ha egy szerkesztő bizottsági tag levele elutasítja valamelyik író kéziratának az olvasását vagy véleményezését. Pedig a Híd szerkesztő bizottságában ilyen jelenségekről is beszélhettünk az írói találkozó előtt.

Beszélhetnénk a kritika és az önkritika hiányáról íróinknál, és szóvá tehetnénk az író túlságos és nagyfokú érzékenységét. Egy dologra kellene azonban rászoktatnunk az írókat: a közvetlen véleményadásra. Ez az őszinteség hiányzik gyakran az alkotóknál az egymás közötti érintkezésben. A negatív vélemények elhallgatása szemtől szemben, akár a jó viszony fenntartása érdekében, akár a tekintély megőrzése céljából — mintegy hivatalosan és ugyanekkor a homlokegyenest ellenkező „magánvélemény” kinyilvánítása szűkebb baráti körben az író munkásságáról vagy műveiről —, ez a kettősség, mely a kapitalizmus hagyatékát jelenti az emberek, nevezetesen az írók tudatában, terhes örökség egyszersmind, és ennek negatív hatását nem nehéz felismerni irodalmi életünkben.

A szerkesztés munkamódszerei sem kidolgozottak: előfordult, hogy a szerkesztő bizottság tagjai a kéziratok egy részét olvasták csupán, és nem vettek részt az egész szám szerkesztésében, tehát csak a Híd megjelenése után ismerkedtek meg a többi kéziratokkal, közöttük olyanokkal is, melyeket maguk sem ajánlottak volna közlésre. A kéziratok sorsáról több ízben egy csonka szerkesztő bizottság volt kénytelen dönteni; a kéziratok véleményezése gyakran volt hiányos vagy felületes: a szerkesztő bizottsági tagok sokszor vonakodtak az írásbeli véleménynyilvánítástól.

Mindez inkább a negatívumok feltárását jelenti; természetesen nem szabad elfeledkeznünk a szerkesztői munka eddigi eredményeiről sem. A Híd irodalmi irányvonalának a kialakulása hosszabb időt vesz

igénybe: a szerkesztőség éppen az utóbbi szám szerkesztésében jutott el az egységes álláspontig, és pedig éppen a sokat reklamált „rebellisek” kéziratával szemben, melyekben a meg gondolatlan és elfogult személyes hangú véleménynyilvánítás (irodalmi életünkről és írónkról, mint pl. Lőrinc Péterről is) semmiképpen sem jelentett „forradalmi” hatóerőt vagy valamiféle „katódot”, hanem inkább jelent felelőtlenséget és egységbontó törekvést, melynek felszámolásáért a Híd szerkesztő bizottsága egységesen foglalt állást. Bizonyos, hogy a fogyatékoságok nehezen tűnnek el, de a szerkesztési elvek és szempontok kiérlelése és megfogalmazása mellett a munkamódszerek alaposabb kidolgozására is szükség van. Így juthatunk el majd a kollektív szerkesztésig, és így tudatosíthatjuk a szerkesztő bizottság tagjainak munkájában a kollektív munkával járó felelősséget is.

A folyóirat belső átalakulása irodalmi, művészeti és kritikai folyóirattá szükségszerűen eredményezte az eddigi célkitűzések leszűkítését és a Híd művészeti és irodalmi irányelveinek szabatosabb és precízebb megfogalmazását. Nemcsak a szerkesztő bizottságon múlt, hogy irodalmunk új célkitűzései nem eléggé tudatosodtak; írónkon is múlt, hogy a Híd ingadozása olyan érezhetővé vált. Azok a tényezők, melyek szükségessé tették a Híd átalakulását irodalmi orgánummá — társadalmi fejlődésünkből kinövő tényezők voltak.

Eljutott-e az író a maga szerepének felismeréséig — ez az a kérdés, amelyre nem a szerkesztő bizottság válaszolhat, hanem az író — alkotókkal. A Híd tudatosíthatja és elmélyítheti irodalmi életünk jelenségeinek a megértését, és tisztázhatja irodalmunk és művészetünk elvi kérdéseit, de nem rendelheti el, hogy alkosson az író.

Meggyőződésem, hogy ezeknek a nagy feladatoknak a végrehajtásában egész írói közösségünk becsületes és őszinte együttműködésére van szükség. A türelmetlen hangú és epéskedő cikkek csak megnehezítik ennek a feladatnak az áttekintését; az olyan hangban és modorban írt cikk pedig, mely írói összefogásunk becsmérést és bagatellizálását tartalmazza, mint egyik hetilapunk főszerkesztőjének a tollából közzétett cikk is, nem hiszem, hogy igazolt, becsületes és korrekt eljárás.

Irodalmi fórumunk — az írók kezdeményezése alapján életre hívott Irodalmi Társaság — hivatott elsősorban irodalmi életünk kérdéseinek tisztázására és a Híd körüli problémák elfogulatlan kiértékelésére.

B. Szabó György, 1951. 10—11. 632—633. old.

TANÁCSKOZOTT A MAGYAR IRODALMI TÁRSASÁG

... a Magyar Irodalmi Társaság legutóbb (...) első napirendi pontjául a „Híd” kérdését, pontosabban a „Híd” helyzetének megvitatását tűzte ki...

Majtényi Mihály, az Irodalmi Társaság elnöke és a „Híd” főszerkesztője, beszámolójában megállapította, hogy a „Híd” példányszáma ijesztően megcsappant, de keservesebb ennél, hogy néhány írónk is elfordult a „Híd”-től. Fejtegetését a lap kiadójának, a Testvériség-Egység vállalatnak velős megítélésével fejezte be, hogy: úgy látszik, a „Híd” sem az írónknak, sem az olvasóknak nem kell.

Az elnök széttáruló keze segítséget, konstruktív vita megindítását kérte. Itt nyomban leszögezhetjük, hogy ez meg is történt, ha a bíráló nemegyszer élesebb hangfokra csusszant is, vagy, ami helytelenebb, néhányak begombolkozásában jutott kifejezésre.

* * *

A kibontakozó vita folyamán a kérdés legelőször is úgy tevődött föl, honnan toborozni az olvasót, amikor kiterébélyesedett sajtónk, napilapunktól a szaksajtóig, felszippanította a java részét azoknak, akik egykor a „Híd” olvasói voltak, vagy lehetnének ma. Ellenben megvan a „Híd”-nak is az olvasóközönsége, hiszen a háború után hazánkban új magyar értelmiség nőtt ki. Számszerű példának mondták el, hogy a Népoktatás, a magyar pedagógiai folyóirat, 1200—1300 példányban kel el, olvasói, tanítók és tanárok, mind olyan emberek, akik érdeklődésük és hivatásuk folytán a „Híd” olvasói is lehetnek. Számba vették hét középiskolánk két legfelső osztályának tanulóit is, így azután az iskoláink katedráin és padjaiban ülők egymagukban is elegendők volnának, hogy életben tartsák a „Híd”-at. Természetes viszont, hogy a „terjesztés” csatakiáltást háromszorosan kell hangoztatni a lagymatag nemtörődömség és a közömbösség ellen!

* * *

A „Híd” sikeres terjesztésében azonban csak átmeneti eredményt érhetünk el, ha ugyanakkor nem kötjük össze tartalmi átalakításával is. A „Híd”-nak irodalmunkban vezető szerepet kell betöltenie. Nemcsak a legjobb írásokat kell a maga számára biztosítani, de szilárd szerkesztési elvekkel, meghatározott irodalompolitikával irányít is mutatnia a sokszor imbolygásra, elomposodásra hajlamos írónak...

Az ötletszerű szerkesztés ellen hangzott el szó, a szerkesztő bizottság irányító szerepét kívánták, nemcsak harcot, de csatázást irodalompolitikai elvekért, az írókkal kapcsolatot teremtő levelezést. Részletekre is kitérő, formákba öntött javaslatok hangzottak el a csak az íróasztal mögüli írás ellen, élénkebb, harciasabb írói hangot és mozgékonyabb gondolatot kívántak felszólalásaikban...

Rehák László a maga és többek nevében javasolta, hogy szépirodalmon kívül foglalkozzék a „HÍD” társadalomtudományi kérdésekkel is. Nem elvont és az élettől elrugaszkodó fejtegetéseket kívánnak, de a lüktető élet kérdései kerüljenek a „HÍD” oldalaira, nem gyorstalpalású újságcikkek formájában persze és nem színvonal alatt. A magyar folyóiratok hagyományát ismerve ez nem idegen követelmény. Nem is a „Híd”-hoz nyúlva vissza, a magyar folyóiratok őstét, az egykori harcos polgári folyóiratot, a Nyugatot említjük meg, amely igen „hétköznapi” kérdésekkel, a bankok, sztrájkok stb. kérdésével is foglalkozott, akár egész számokat is szentelt időszerű problémák sokrétű megvilágosítására. Megannyi alkalmas forma kínálkozik erre: kisebb tanulmányok, bírálatok, vázlatok, irodalmi színvonalú tárca stb.

A késő éjszakába nyúló megbeszélés rátapintott a hiányokra, sok értékes és megfontolandó javaslatot eredményezett. Mindezek a „Híd” szerkesztőinek íróasztalára kerülnek, hogy döntsenek felőlük. Azonban

nemcsak a szerkesztő bizottságon múlik, hogy mit sikerül mindebből megvalósítani. Erőink valóban szétforgácsolódtak lapjainkra és a rádióállomásokra, de hihető, hogy íróink és tollforgatóink túteszik magukat a szűk szerkesztőségi és személyi érdekeken és odaállnak a „Híd” mellé. A kezdeményezést azonban mindenestre a „Híd”-től várjuk...

Steinitz Tibor, 1952. 5. 314—316. old.

„TEREMTENI ÚJ NEMZEDÉKET...”

* * *

Itt vagyunk tehát — mondom — az alkotás felelősségével. A vajdasági magyar irodalom — természetesen — nem akarja a lelkeket egyedül a maga műveinek kisajátítani. Nevetséges lenne ilyen monopóliumra jogot váltani. A világirodalom egész gazdagságát, a magyar irodalom egész gazdagságát testvérnépeink irodalmának gazdagságát nem-hogy elzárni — hanem eljuttatni az olvasóhoz: ez a cél. Ez azonban a kulturális tevékenység egy másik feladata. Ebben a vajdasági magyar író szerepe a fordítás, tolmácsolás, propaganda, a harc a kiadványokért — mi most itt szoroson a magunk alkotásairól beszélünk. Bizonyos fókig ebben a kulturális egészben nekünk — ha minőségünkönél fogva nem is lesz soha első helyünk, s még mennyiségben sem — helyzetünkönél fogva teret kell nyernünk. Helyzetünkönél fogva, mondom, mert a mi tájunknak s a mi eszméinknek mi vagyunk a legközvetlenebb kivétítői. S ha minél több általános emberit tudunk írásainkban adni — párhuzamosan a táj- és emberközelség kívánalmaival —, bennünket is megszeret majd az olvasó. Ne áltassuk magunkat azzal, hogy a szükséges vezetőszeret abban az idézett „egészben” máris a miénk, s ne áltassuk magunkat azzal sem, hogy bennünket túlságosan szeret az olvasó. Sokaknál bizony erősen az az elmélet, hogy — hát „rászorulunk”. S ezeket, az ilyen „rászorulókat” kell minőséggel meggyőznünk. S itt a vajdasági alkotó nagy felelőssége. Mert a nem felelősen alkotott mű — a gyenge írás, mondjuk így — a másikat is elüti a bizalomtól.

A közönség lelkét és bizalmát megnyerni — a régi olvasótáborét, amelyben annyi zavaró elem él —, nem kis dolog, és nem kis dolog az sem: új olvasótáborét teremteni. Valamennyire sikerült már. Ma már konkrét esetek adódnak, hogy a világirodalmi kiadvány és egy vajdasági magyar író műve közül — egymás mellett fekszenek a polcon — az olvasó az utóbbi felé nyúl. Nemegyszer, sokszor. Ilyen habozást és mérlegelést sokszor látunk a könyvnapokon. Ez talán még nem jelent sokat — de lehet már olyan eredmény is, hogy az olvasó megérez valamit abból, amit akarunk, ami felé törünk. Hogy mi legyünk a legjobban az övé, leginkább az övé.

Talán sokat is beszéltem erről, de higgyétek meg, ez a vajdasági magyar író legfontosabb problémája. Mert hiába írjuk a legkorszerűbb könyveket — a lényeg abban van, hogy utánanyúljanak. Az író igazi társadalmi szerepe az olvasónál nyilvánul meg. Persze, távolról sem gondolok arra, hogy alkotásainkban, ott az alkotás pillanatában, színvonalbeli engedményeket kívánjunk íróinktól. De már a műfajkér-

désben, ott kellene ilyen engedmények. És a tematikában is. Ott már, amiben az író és az irodalom irányítható — önmaga az író által, úgy gondolom —, ott tekintettel kell lennünk: hogyan juthatunk közelebb az olvasóhoz.

Majtényi Mihály, 1953. 5. 311—312. old.

VITÁINK MARGÓJÁRA

* * *

Vajon ha a HÍD-ban kevés vita folyik mostanában — szerintem, néhány esettől eltekintve, joggal keveselhetjük az elvszerűen kibontakozó és letisztázott záradékokig eljutó vitát magyar sajtónk többi szerveiben és kultúr munkásaink különböző összejövetelein is —, az következik-e ebből, hogy a tetteikkel szocializmust építő közéleti embereink ugyanazon véleményen vannak minden fontosabb kérdésben, alapjaiban és részleteiben is, mind az általános álláspontok megfogalmazásában, mind a konkretizálásukban és gyakorlati alkalmazásukban? Korántsem. Nem lehet az, hogy a mi harcterünkön csak kétféle, azaz fronton inneni és fronton túli, szocializmust akaró és szocializmust tagadó álláspontok vannak és hogy mindent elintéztünk, ha lehangoló ágyútűzet zúdítottunk a kizsákmányoló osztályok érdekeinek megfelelő, reakciós megnyilatkozásokra. Számos kérdésben vannak véleménykülönbségek a fronton innen is, a mi harc vonalunkban, a mi embereinknél is. Olyan kérdésünk is akad még nem egy, amelyet ez ideig napirendre sem tűztünk. A dolgok velejéig hatoló, gyökeres tisztázódást eredményező vitára mégis ritkán kerül nálunk sor...

Olajos Mihály, 1953. 2. 119. old.

A HÍD A FELSZABADULÁS UTÁN

1941 tavaszán elbúcsúztunk a Hídtől. Egy kicsit egymástól is búcsúztunk, egy kicsit az élettől is. Mi tudtuk — vagy talán csak éreztük inkább —, hogy mi következik ezután...

Nem sokkal később még láttam Ottmárt a szubotocai 2-es számú posta előtt. Nyugodt volt, mint mindig... de talán nem is volt nyugodt. Én a szőke hajú embereket nyugodtáknak hiszem. A fekete Enci, a Híd egyik külpolitikusa, sokkal vérmesebb ember volt, sokkal idegesebb. Jobb volna elfelejteni azokat a napokat... de nem lehet. Nem lehet és nem szabad elfelejteni.

Pedig... tudtuk, hogy nem halt meg a Híd, és később azt is tudtuk, hogy azok sem halnak meg, akik meghaltak érte.

Év múltott évre, és 1945 őszén könnyes szemekkel és mégis boldogan lapozgattuk az új Hidat...

* * *

... igazán nagyon örültünk az új Hídnak, amely büszkén és teljesebb fegyverzetben indult az új harci feladatok elé, s amelyet többé nem csupázott cenzor, és amelynek nem voltak többé apró kis gondjai, hiszen mögötte állt a felszabadult ország, az új szocialista Haza minden testvérnépe, és szélesre tárult minden út előtte. Örömmel olvastuk megint Malušev Cvetko, Laták István, a régi Híd szerkesztői, Thurzó Lajos, Zsáki József, Lőrinc Péter, Steinitz Tibor és mások nevét.

Tudtuk, az új feladatok sem lesznek éppen nagyon könnyűek. Állandó harcot, állandó készenléletet jelent a szocialista építés útja is, és mi jól tudtuk akkor, hogy kevesen vagyunk, hogy most különösen hiányoznak azok, akik már nem lehetnek velünk s akik többek voltak, mint mi, akik a munkát újrakezdtük. Nézegetem ezt az első számot, és az jut eszembe, hogy azóta ismét búcsúzkodtunk: Thurzó Lajost vesztettük el, aki a régi és új Hídnak egyformán munkatársa volt, s aki lobbanásszerű fejlődésének, költői emelkedésének útján hagyott el bennünket. És elment Jovan Popović is, a régi és új Hídnak nagy barátja...

Kevesen voltunk akkor, és az új, építő harc körülményei közt magunk is csak tapogatóztunk, ez persze ráüti bélyegét az új Híd első példányaira, és alighanem a későbbiekre is...

* * *

És kevesen is voltunk.

Az új Híd első évfolyamait ugyanaz a néhány ember írta éveken át, s bizony ez is szürkévé tette a mi folyóiratunkat. A fiatalok akkor még nem jelentkeztek, s a magyar értelmiség haladóbb része felkarolta és támogatta ugyan az új Hídat, kisebb része azonban társadalmi helyzeténél és nevelésénél fogva az új viszonyok között passzív maradt a Híddal szemben.

Minden egyes új Híd-számmal súlyosan éreztük Pap Pál, Mayer Ottmár és a többiek hiányát. Nekünk nem voltak alaposan képzett teoretikusaink, s harci tapasztalatunk is kevés volt. Vajdaság magyarságának dolgozó rétege megteszi kötelességét a földeken és a gyárakban, az értelmiségi káderek azonban még ma is hiányosak. Horthyék, amikor a Híd-gárdát pusztították, jól tudták, hogy Vajdaság élenjáró, haladó magyar értelmiségét pusztítják el; ezt is akarták...

A rezolúció meghökkentette a Híd munkatársait, de az igazi, a régi Hidasok — néhány kivételtől eltekintve — nem torpantak meg; s az új körülmények között sem tették le egy pillanatra sem a fegyvert, és szembefordultak az építő szocializmus és Jugoszlávia egységének minden ellenségével. A Párt támogatásával, a Híd, mint mindig, akkor is tudta a helyét, és erejéhez képest meg is állta.

A Híd lassan irodalmi folyóirattá vagy inkább: főként irodalmi folyóirattá alakult át.

* * *

Nem céлом kritikai ismertetést adni az új Hídről, nincs is elég erőm hozzá. Annyit azonban talán meg kell állapítanunk, hogy ez az új Híd még nem az, amit igazán szeretnénk, ez az új Híd talán túlságosan is

„irodalmi”, úgy értem, hogy „politikamentesen irodalmi” — holott valamennyien tudjuk, vagy legalábbis tudnunk kellene, hogy a politika-mentesség is politika, nem is baráti politika s legkevésbé szocialista politika. Nálunk is felütötte fejét az „elmúlás költészete”, a sírköveké, az őszé — ez nem a mi költészetünk, ehhez nem sok közük van Jugoszlávia harcos és ifjú és tavaszt építő népeinek. Ez a hiba nemcsak a Híd hibája, országos vagy inkább világjelenség. Azonban harcolni kell ellene, mert gyáva, mert megbújó és mert értelmetlen. A költőnek vagy írónak joga van sírni, de ahhoz, hogy csak sírjon, nincsen joga még akkor sem, ha nem látja az utat, a fejlődést, az eredményeket. Ez a világ nem a vakok világa, s nem lehet, hogy a vakok meséljenek színekről a látóknak...

Gál László, 1954. 5—6. 235—236. old.

KÉT ÉVTIZED

Húsz esztendő, két évtized nem nagy idő; még csak nem is egy egész emberöltő. Történelmi korfordulók határain azonban egy-két évtized is sorsdöntő cenzúraként ereszkedik a korszakok közé. Ilyenkor az esztendők is szárnyat kapnak, és sokkal többet tárnak fel a népek, országok, a társadalom életéből, mint korábban évtizedek egész sora, sőt egy egész évszázad.

A szárnyra kapott esztendők jegyében határoztuk el az aránylag rövid időszaknak, a HÍD eddig megtett húsz évének megünneplését, éppen diadalmas népi forradalmunk 1954-es ünnepi esztendejében. Fel akarjuk jegyezni a HÍD történetét, mert úgy érezzük, hogy ennek a folyóiratnak élete és szerepe túlnő egy egyszerű, időszakai sajtótermék történetén, és erősen összeforrt a haladó gondolat elterjedésével ezen a tájon már a második világháború előtti időszakban. A haladó eszmék elterjedésének, amelyeket a Kommunista Pártunk emelt magasra, Tito elvtárs kezében s amelyek diadala a szocialista Jugoszláviában megvalósult. Fel akarjuk jegyezni mindezt, hogy erőt merítsünk a további munkára.

A HÍD különösen az 1936—1941 közötti időszakban nemcsak folyóirat volt, hanem mozgalmat is jelentett — mozgalmat, amely hasonlóan hazánk más tájain is fellángolt — mozgalmat, amely a maga éles antifasiszta irányzatával, a marxi—lenini tanításon és az osztályharc eszméjén alapulva, elvégezte a differenciálódást a tömegek egy részében, és sokakat tett alkalmassá az ellenállásra, harcra. A HÍD-gárdából is sok áldozatos harcos került ki a fasiszta megrohanás és népi forradalom óráiban. A folyóirat mindenkor „híd” tudott lenni a szláv és magyar dolgozók, a falu és a város között; híd a szláv és a magyar népi kultúra között, híd a múltból a jövőbe.

* * *

Az ünnepi órákban azonban ne csak az emlékezés szólaljon meg. Ne csak a régmúlt HÍD-at idézzük — beszéljünk az új HÍD-ról, mely a felszabadult hazában 1945 óta megszakítás nélkül megjelenik. Arról a folyóiratról, amelyet a diadalmas forradalom fontos, új őrhelyre állí-

tott a szocialista kultúra megvalósításáért vívott harcban. Ez a HÍD részben irodalmi és művészeti, részben kritikai és társadalomtudományi jellegével most már közel egy évtizede mint általános szocialista fejlődésünk egyik kulturális sajtóorgánuma végez nevelő, felvilágosító és esztétikai-gyönyörködtető feladatot a vajdasági magyar dolgozók körében. Ápolja az itt lakó népek kulturális közeledését, otthona a vajdasági magyar íróknak és művészeknek, s társadalomtudományi síkon is kifejezője fejlődésünknek és haladásunknak.

A HÍD harcos szerepe távolról sem záródhatott le a diadalmas népi forradalommal: új helyzetben, új körülmények között küzdő folyóirata kell, hogy maradjon a szocialista demokrácia mind teljesebb megvalósulásának, a differenciálódást továbbra is el kell végeznie az osztályharc jegyében, és főleg harcos szerve kell, hogy legyen a ma művészténekek.

A társadalmi közösség fokozott anyagi segítsége támogatja a HÍD ilyen eszmei célkitűzéseinek megvalósítását, és lehetővé teszi, hogy a lap izléses köntösben, kibővült tartalommal a szocialista kultúra magyar nyelvű orgánuma legyen a Vajdaságban. A HÍD az igényesebb olvasórétegre támaszkodva részletesen, terjedelmesen és mélyrehatóan kell, hogy feldolgozza, megvilágítsa mai életünk problémáit, tisztázza és helyére állítsa az úgynevezett kultúrörökség kérdését; fontos feladata marad a művészi alkotások közlése is. Mindehhez bizonyos közönségnevelő munkát is kell végeznie, kinevelnie azt az új olvasóréteget, amely a folyóiratot a jövőben fenn kell, hogy tartsa. Ennek már mutatkoznak némi biztató jelei, bár éppen ez a folyamat a leglassúbb és az új HÍD legnehezebb problémája.

A HÍD elmúlt húsz esztendeje legyen az a nagy erkölcsi erő, amelyre támaszkodva a folyóirat a maga szerepét a jövőben betölti és teljesíti.

1954. 5—6. 225—226. old.

IRODALMUNK SZELLEMI EGYSÉGE

Vajdasági írónak lenni és magyarul írni a szocialista Jugoszláviában, a helyhez kötöttség és a nyelvi különbözőség folytán, kívülről nézve gyakran azt a látszatot keltheti, mintha elszigetelve élnénk és munkálkodnánk. Mintha csak az volna a szerepünk és célkitűzésünk, hogy az országnak csupán ezen a kis területén élő népcsoporthoz: magyarokról magyaroknak szóljunk. S ha valóban így volna, akkor nemcsak a provincializmus marasztaló jelzőjét kellene viselnünk, de magatartásunkból méltán vonhatnának le egyéni következtetéseket is azok, akik nem ismerik a vajdasági magyar irodalmat.

Mert nem madártávlatból nézve és nem csupán egy-egy fordításban megjelent magyar irodalmi műből ítélve, minden átlagolvasó megállapíthatja, milyen hatalmas változáson ment át a régihez viszonyítva a mai vajdasági magyar irodalom. Íróinknál nyomát sem találjuk már a nemzeti különállás törekvéseinek. Igen, magyarul írunk, mert ez az anyanyelvünk, de nemcsak a magyar nemzeti kisebbséghez szólunk írásaink. Nincsen egyetlen vajdasági magyar író, aki nem venné örömmel, ha munkája szerb vagy horvát nyelven látna napvilágot. Senki sem akarja beérni azzal, hogy csak vajdasági író, mindannyian irodal-

munk szellemi egységének vagyunk részesei, s a vajdasági táj színeivel, az itt élő emberek megrajzolásával gazdagabbá kívánjuk tenni Jugoszlávia irodalmát. Meglehet, hogy csupán egy halvány színfolt vagyunk ebben a tarka szellemi körképben, de semmiképpen sem akarunk kimaradni belőle.

Tudatában vagyunk annak, hogy a szocializmus nem nyújthat külön fejlődési távlatot sem politikai, sem gazdasági, sem szellemi téren egy-egy vidéknek vagy egy-egy népnek az ország határain belül. Ahogy a kétkezi munkás sem csak a maga vagy munkahelye szűk érdekeit tartja szem előtt, de hozzájárul az egész ország felvirágoztatásához, úgy a vajdasági magyar író sem akar csupán az itteni magyar népcsoport írója lenni. Sem azzal, hogy csak róla, sem azzal, hogy csak neki szól.

„Minden jó, ami közelebb hozza egymáshoz a népeket — írta vagy fél évszázaddal ezelőtt Romain Rolland —, s minden rossz, ami elválasztja őket.” Bennünket ma még sokszor elválaszt a nyelvi különbség a velünk együtt élő és ugyanazon célokért küzdő délszláv írótársainktól. Kevesen jutottunk el a szerb, a horvát, a szlovén és országunk más nemzetiségeinek olvasóihoz. Ez az akadály azonban nem leküzdhetetlen. Ha biztosítani lehetne a más, a többségi nyelven való megjelenést, s ez nemcsak a vajdasági magyar irodalomnak, hanem szellemi egységünk megőrzésének is érdeke, akkor okvetlenül közelebb kerültünk egymáshoz, és nem kelthetjük már azt a látszatot, mintha önként és szándékosan vállaltuk volna szélesebb és messzebbre vezető utak helyett a vajdasági magyar irodalom gyakran fojtogató keskeny sikkátorait.

Közelebb jutni a többséghez, nagyobb és közvetlenebb részt vállalni országunk szellemi egységéből, ez minden vajdasági magyar író legszebb álma, s akik helyzetüket (kívülről nézve az elszigetelődés veszélyéről beszélnek, nyitott kapukat döngölnék. Csak tenni kellene már valamit, talán intézményesen, hogy a nyelvi különbözőségből eredő válaszfalak leomoljanak.

Herceg János, 1955. 5—6. 767. old.

SZÁMADÁS

Tűnődve lapozom vissza a HÍD néhány idei számát, a május—júniusi kettős számot, aztán a korábbiakat áprilisisig, márciusig... s előttem fekszik ennek az új számnak anyaga is. Elgondolkozom azon a felelősségen, amelyet lelkiismeretemmel kell megvívni minden hónapban, harminc napon át újra és megint, hogy mi kerüljön a folyóiratba, milyen írás és melyik. Hogy kiéne készül a HÍD, hol akar hatni és milyen eszközökkel.

* * *

Egyszerűen arról beszélek, amit Sz. barátom mondott, hogy elmennek események és problémák — kulturális életünk fontos és égető problémái — anélkül, hogy a HÍD foglalkozna velük. S fel is sorolt hamarjában nyolc-tízet. S ennek a ténynek hiába szegezzük aztán ellene a

megjelenés egész quantumát, a szakadékokat nehéz betölteni és áthidalni.

Hát hiszen igazsága van a barátomnak, sok igazsága. Pergetem a lapokat, és elmarasztalom magam ilyen dolgokban, mint a könyvkiadásunk kérdése: abban nem voltunk elég kombattánsak, nem reagáltunk megfelelően. Aztán meg nincs kr tikánk a lapok irodalmi oldalairól sem. Még nagyobb baj azonban, hogy sohasem követjük a könyvet az olvasóig, pedig azzal leülni egy kicsit — az olvasóval — és elbeszélgetni vele, milyen igazgató lehet minden íróember számára. (Én csak a gimnazistáig jutottam el a magam könyvei ügyében, azok néha őszintén odamondogattak.) Nem volna utolsó dolog, bejárni a könyvtárakat sem, megnézni, ki mit olvas, milyen a könyvvállomány, mit sóhajtozik a bajszos, sima képű vagy éppen szoknyás könyvtáros. Itt a gyermekirodalom, foglalkozott azzal valaki? Fordítunk magyarra rengeteg sok könyvet, magyarról is fordítunk szerbhórvát nyelvre, esett szó ezekről a fordításokról? A képzőművészeti rovat — kis átmeneti fellendülés után — visszaesett, a zene meg mintha nem is lenne egy idő óta!

... Egy ilyen folyóiratnak — mint ahogy egy igazi iskolának is — lelke van. Lelke, nem a szó metafizikai értelmében, hanem abban, hogy életet és gondolkodást érzékeltetünk vele — lelke van, mint a tanteremnek, tele nebulókkal. Tele emberekkel, törekvésekkel, vágyakkal, szárnyalásokkal... Amíg egy-egy szám „összeáll”, hány kézirat indul meg, milyen láthatatlan bányásztörekvések fúrója vájkál különböző rétegekben, s hányszor csapja oda az ember a kalapját indulatában... hogy aztán felvegye megint és letörölgesse: szemei előtt portörölgetés közben ilyenkor feltűnik az a régi pertlínnyakkendős sápadt ifjú, aki remegő szívvel várta mindig a postát. Mert költőnek tudta magát, és várt örökké... a nyomtatott betűt várta, amely őt egyszer igazolja. (S hányszor bukott meg ítéletével a szerkesztő!) Aztán jönnek az öreg harcosok, az írás veteránjai, kézirattal. (...) Csak azok, akikre legjobban számíthatnál, azok jönnek nehezen, azoknak te még utána könyörgő szóval... S mégis, ők együtt így, ők a folyóirat, ők a megjelenés: mindannyian. Mert csodák csodája, ahogy nincs abszolút mérték, úgy van egy másik csoda az irodalomban: jön egyszer egy ilyen pertlínnyakkendős, és ott a kezében a legszebb vers és a legszebb írás... Jön egy ilyen veterán, és kései dícsfénye aranyat borít a tájra... Jön egy ismeretlen, aki egyszer álmódott csak, de a kiáltó szó benne — az az egy — szép és örök és maradandó... Aztán jön a hétpróbás rutinos, és ontja az írásokat vagy... kétségbe ejt valami érzékenységgel... S az egész forgatagban, a kéziratengerben, a lelkek áramlásában a pislákoló fényben meg kell látni a folyóirat jövő számát, új arcát...

De még ha csak lelke volna a folyóiratnak és arca, de teste is van és köntöse. Nem hiszem, hogy közületek sok tucat ember együttesen, drágábban öltözködne, mint ő. Ezek a „ruhagondok” meg hogy ki lesz, aki megvarrja, kinyomja, vándorutast fabrikál a szerkesztőből, aki kopogtatva járja a nyomdaküszöbököt, s keserű képpel szorong a vonatfülkékben; kétségbe is esne, de találkozik mindig egy sodródó fiatalal, aki meghallgatja ugyan a sirámokat, udvarias képpel, de aztán legyint, hogy ez mind semmi. Hogy majd csak lesz valahogy — amiben igaza is van —, viszont kisimítja térdén a legújabb kéziratot. Csak meg kell hallgatni, igen, és az embernek bizalom szökik a szívébe. Hogy mindig lesznek szerkesztők, akik medítálnak és kilincselnek, s

mindig lesznek fiatalok és öregek, akik rajongva vetik a lobogó sorokat, s ők így együtt a folyóirat.

Sokat kérdezem magamtól, jobbak voltak-e a folyóirataink, amikor a számadást — jelentés, akkor így hívták — azzal kezdtük, hogy: ezer valahány oldalon, ennyi és ennyi rovattal, ilyen és ilyen problémák feltárásával, ennyi alrovattal ezt meg ezt a kérdést öleltük fel az elmúlt esztendőben... A jelentések jobbak voltak, a folyóiratok aligha. A konzerv nagyon hasznos találmány, az életet azonban nem lehet megcímkézve a polcra helyezni. Ő, én még emlékszem azokra a hosszú vitákra a tipikusról az irodalomban, a fekete-fehér törvényszerűségről s mindarra, ami velejárója volt egy korszaknak. Tíz esztendő fejlődése ismét trónjára ültette az embert a művészi ábrázolásban. (A művész is hajós, aki vízbe mártja evezőjét, és nem mentes az áramlásoktól... s milyen izgalmas egy ilyen útkeresés a jobb révek felé.)

* * *

Volt itt bizony mindenféle kísértetjárás a Weltschmerz-től az absztraktig, a parolától a feltétlenül rámutató helyzetudatosításig — s éppen ebben a bűvös körben mutatkozott meg (ezt mint jellemzőt említem), hogy eszmeáramlatokban mennyire egyek vagyunk a délszláv népek irodalmával... az új írói nemzedék mutatta meg, amely mindenbe belekóstolt. Végül útkeresésnek bizonyult minden, s kiderül hovatovább, hogy csak írói hangját keresi a tehetséges, a dilettáns pedig utánoz.

Mégis, a munkatársakkal való elégedetlenség konkrétabb szavakat is keres, mint általánosakat. S itt nagy panasz az egyoldalúság. Kialakult egy csodálatos krétakör ilyen fogalmakkal, hogy: falu, város, természet... aztán: Vajdaság. Szegény Thurzó Lajos volt az egyetlen, aki például lantját néha vándorútra küldte a krétakörön túl (egy merevebb korszakba persze, a helyzetudatosítás állandó refrénjével). Amit fiatal költőink felfedeztek — s amiben nagyot is adtak —, hogy a mérőönt az emberi élet és az ember felé jobban lebecsítették; prózában azonban maradt a falu-város, meg a táj; legfeljebb korbelti távlatot kapott, messzi, földrajzit soha. Hiszen igaz, ez a szűkebb világunk sincs eléggé művészileg kiérlelve és kivetítve, mégis tény, hogy csak a legújabb írásokban akad néha ilyen távolabbi kirándulás... az se mindig szerencsés.

Külföldjáró írókról alig tudok, de közíróink közül sokan tettek meg nagyobb utat a világba. Mégis, soha összefüggő és irodalmi keresztmetszet nem érkezett senkitől. De még irodalmi értékű útlevelel sem, irodalmi igényű exponálással.

Az egyoldalúság másik faja aztán a műfajszegénység. Mintha egy életre eljegyezték volna magukat a tárca-novellával, másik a lírai énjét csak szabályos versben tudja kifejezni. Igaz, a rovatok bőségét a szerkesztőnek kell biztosítani — de ilyen rovat-távlatban gondolkozni, kicsit az író feladata is. Nem tudjuk pontosan, mit keres az olvasó a HÍD-ban, biztos azonban, hogy a sokféle tálalás több réteget tesz kíváncsivá, azokat is, akik a szokványos irodalmi formát átlapozzák.

Milyen unalmasan papolsz — mondaná Sz. barátom, aki ezt az egész számadást lelkemben megindította, és folyton lökdös és bökdös a minél nagyobb őszinteség felé. Ő, hát hiszen ha a szerkesztő kiválhatna, felelősködhet a kéziratok feletti ítélőszékében; ha nem ismerné ő maga is

a betű megszállottságának vitustánc-érzését... ha nem fuldokolna a többivel együtt a kifejezésért, az emberinek kivetítéséért... ha nem állna kényszerűen és emberileg jólábon az íróval, s nem tudná, hogy a szerkesztés egyben irodalompolitika... Ha lennének abszolút mértékek, centiméterrel vagy milligrammal lemérhető mértékegységek, ha lenne absztrakt kritika, gyökvonás vagy efféle. Ehelyett van egy csodálatos sakktábla, ahol mindig mások a játékszabályok, s örökké, mindig lépni kell; az örök időzavar veszélye — a kéziratot le kell adni — gyors érlelést szül a szerkesztőben is. Sodorja, viszi a lendület, és ebben a furcsa, szimultán játékban születnek mind a lépések, amelyekért mind helytállás jár... Furcsa hát a számadás is, ha őszinte, éppen olyan, mint az alkotásért nyújtott felelősség: mindent lehet, csak indokolni nem...

És mégis!

Van egy kényelmes nyugati formula az ottani folyóiratoknál, amelyben szeretik feltüntetni, hogy a hasábjaikon megjelent szöveg egyedül az író nézetét adja, és nem minden esetben fedti a szerkesztőség véleményét. Ezzel a generál szósszal öntenek le minden süttetet... éppen csak azzal maradnak adósok, feltüntetni, mikor és hol alkalmazandó ez a szemlélet, amely veszedelmesen hasonlít egy szónokhoz, aki hirtelen felemelkedve kijelentené: nem osztom saját nézetemet.

Ilyen eszmei megtutamodásokra nálunk nincs szükség; folyóirataink szándékukban sokkal letisztultabbak, és arculatukban sokkal egységesebbek. A letisztult eszmei egyöntetűség persze még távolról sem jelentsen monotonizmust — mint ahogy ezen a téren nagyot lendültünk a művészi őszinteség és humánus felé.

Majtényi Mihály, 1955. 7—8. 779—782. old.

NAPLÓJEGYZETEK

A vajdasági irodalom léte, célja és értelme nem lehet elszigetelt irodalmi kérdés. Egy ilyen folyóiratnak, egy ilyen szellemi mozgalom résztvevőinek ki kell lépni az irodalom normái közül, ha csakugyan egy nyelvi és nemzeti és világnézeti közösséghez akarnak szólni, ha azt akarják, hogy olvasóik és ne csak előfizetőik legyenek.

Mutassunk rá még egyszer a tényre: a jugoszláviai magyar értelmiség kétharmadát elsodorta a háború vihára. Az a réteg viszont, amelynek az új helyzetben tisztább szellemi arcélla a társadalomhoz, az új Jugoszláviához kell viszonyulnia, még nem jutott el odáig, hogy egy magyar irodalmi folyóiratot szellemi szükségletei közé sorozzon. Egy magyar falu tanítói kara úgyszólván egyhangúlag jelentette ki 1954-ben, hogy a legszebb magyar olvasmány mégiscsak az, amit Harsányi Zsolt adott a vidéki magyar ízlés szerint élő „irodalombarátok” kezébe.

Vannak ugyancsak állami pénzen fenntartott színházaink, de tudott-e kritikában lépést tartani egyetlen folyóiratunk e színházak fejlődésével, segített-e bíráló vagy elismerő szavával ez a folyóirat a színésznek? S megközelítettük-e a hatásos szövegeket kereső riportokon kívül min-

dennapi életünk számtalan más megnyilatkozását? Csakugyan vajdasági folyóirat-e a Híd céljánál és tartalmánál fogva vagy csupán azért, mert itt jelenik meg?

Herceg János, 1956. 2. 161—162. old.

TEGNAP, MA, HOLNAP

Atomkorszakban élünk — mondják hetyke pátosszal a nagyhangúak; Vajdaság poros-sáros átkozott világa az otthonunk — motyogják lebiggyedt ajakkal a rezignáltak; s vannak, akik higgadtan mondják, hogy a huszadik század közepén élünk, Vajdaságban, Jugoszláviában, Európában, — a földtekén élünk, s ha lábunk bokáig bele is nőtt a porba, sárba, mégis jól tudjuk: ha egy ember a földön fölemeli a kezét, megérzi azt a Saturnus is és a világmindenség összes csillaga. Atomkorszakban élünk, mondják a nagy szavak emberei, de vannak, akik nemcsak élni, hanem tenni is akarnak, mert tudják, hogy sok új volt már a nap alatt, de az új mindig csak beköszöntött, és hagyta, hogy megvívják a harcot megvalósításáért; az atomkorszak is a földtekén találta a kőkorszakot, bronzkorszakot s korszakokat, korszakokat.

Vannak, akik tudják, hogy nemcsak élni, de tenni kell, mert az új sohasem jött csinadrattával, ukázokkal, kinyilatkoztatásokkal; mindig szakadatlan küzdelem folyt az újért, újabbért és ismét újért.

Vajdaságnak volt HÍDJA, mely partokat kötött össze; voltak Vajdaságban, akik HIDAT vertek munkásság, parasztság és haladó szellemű értelmiség között; HIDAT magyarok, szerbek, románok, horvátok, szlovákok és minden más nemzet között; HIDAT Vajdaság és a nagyvilág közé; HIDAT, melyen a szocializmusért küzdők a túlsó part felé indultak. Az a folyóirat, amely a HÍD nevet kapta, csak kis része volt a mozgalomnak, de maga is mozgalom. S ma már ha tapasztalatokban gazdagon állunk is emezzen a parton, visszanezünk oda, ahonnan elindultunk, visszapergetjük az éveket, s jól látjuk, hogy ez az a korszak, mely a szocializmust immár világrendszerre avatta, jól látjuk, hogy a munkásmozgalom terebélyesedik a nagyvilágban, egyre izmosodik, férfikorába lép, s tanúi vagyunk újabb fejlődési szakaszának. Ha visszapergetjük az éveket, csak e folyóirat röpke éveit, a báni-királyi világtól a megszálláson és forradalmon át, a kommunarendszerünkig és a munkásönigazgatásig vezető hatalmas utat látjuk. De megáll-e a fejlődés ma, megállt-e tegnap? Könnyű-e ezt az utat járni ma, könnyű volt-e tegnap és tegnapelőtt? Új napok virradnak ránk, járjuk az utat, mely holnap is problémákat szül és új megoldásokat — szüntelenül.

Megvan a helyünk a földtekén, megvan az utunk, s ez az út szabja meg feladatainkat.

Lehet-e más feladata a folyóiratnak, mint a társadalmi fejlődést haladó szellemmel szolgálni, figyelemmel kísérni azt, ami új, ami sürgeti a haladást, küzdeni érte és tudatosítani az olvasóban? Szorgalmazhat-e ez a folyóirat mást — irodalomban, művészetben és társadalomtudományban egyaránt —, mint szocialista szellemet, őszinte, bátor hangnemet, következetességet? Írhat-e zászlajára más jelszót, mint ezt: támogatni az irodalomban, a művészetekben a korszerű tartalom és a

korszerű forma egybehangolására irányuló törekvéseket, s az ezen a téren elért megvalósításokat tekinteni korunkhoz, a HÍD-hoz méltó írásoknak, műveknek. Hirdethet-e mást, mint hogy szükségesnek érzi a művészet minden ágát bátorító figyelemmel kíséreni, tudván, hogy a kultúréletben akkor születik meg a kívánt fellendülés, ha az sokoldalú. És vallhat-e mást e folyóirat, mint hogy bármiféle fellendülést csak akkor képzelhető el, ha fokozatosan kigyomláljuk a parlagiasságot, a provincializmust, az áporodott konzervatívizmust, s a vajdasági magyar kultúréletet nem szűk, nemzeti keretbe szorítjuk, hanem mindinkább tágítjuk, s így biztosítjuk helyét a jugoszláv kultúréletben, azaz: hagyományainkhoz híven kapcsolódunk be annak vérkeringésébe.

Folyóiratunk, mely már huszon-egynéhány éves múltra tekint vissza, egyre gazdagodik tapasztalatokban. Így vált számára nyilvánvalóvá az is, hogy akkor végezheti el leghasznosabban feladatát, ha bekapcsolódik minden megmozdulásba, mely kultúréletünk felfrissítésére irányul. Így válhat a HÍD ismét, új társadalmi adottságainkban, egy mozgalomnak részévé s maga is mozgalommá. Ez azonban megkívánja a művész és közönség közötti kapcsolatok új és számos formájának ápolását, s azt, hogy a folyóirat életes, élénk kapcsolatot teremtsen azokkal a haladó szellemű erővel, akikre munkatársként, olvasóként és pártfogóként okvetlenül számít.

A szerkesztő bizottságnak, amely kollektív, úgyszólván nyilvános szerkesztést kíván bevezetni, nincs szigorúan, mereven pontokba foglalt programja. Hiszen ha lenne is, mindig változna és alakulna, akár az élet, — életünk, melynek tükrözését célunkul tűztünk ki. Az élet újra és újra megszabja feladatainkat. Az élethez, a társadalmi fejlődéshez igazodva törekszünk arra, hogy mindig azt képviseljük, ami az adott körülményekben legjobban és legtökéletesebben szolgálja a haladást.

Major Nándor, 1957. 6. 337—338. old.

EGY EL NEM HANGZOTT FELSZÓLALÁS TÉZISEI 1957-BŐL

1. Az író és olvasó együttműködése, s nemcsak „papírforma” szerinti együttműködése nélkül — nincs *Híd*. Azaz: lehet kiadni *Hídat*, lehet biztosítani az egy-egy szám kiadásához nélkülözhetetlen kézirat-mennyiséget, tapasztaltuk, lehet kiadni folyóiratot olvasótábor nélkül, sőt az olvasóközönség ellenére is. Egy ilyen folyóiratra nincs szüksége se írónak, se olvasónak. Kéziratgyártó „írókat” nevel, és el akarja hitetni, hogy ez az irodalom, ennyire futja erőinkből, így néz ki irodalmi és művészeti életünk. Egy ilyen folyóirat fenntartásához nem is feltétlenül nélkülözhetetlen az író és a közönség, legfeljebb az irodalom tisztviselői szükségeltetnek. Lebecsülése ez írónak és olvasónak: az írónak, aki erre a bizalmatlanságra bizalmatlansággal válaszol, az olvasónak, aki a maga kiskorúsítása ellen tiltakozva, visszautasítja az ilyen olvasmányt.

2. A *Híd* a szocialista Jugoszláviában jelenik meg, magyar nyelven, havonként egyszer. Tükrözze a folyóirat ezt a helyzetét: legyen irodalmunk és művészetünk jelentős alkotásainak és jeles eredményeinek gondozója, őrzője, megtartója, közvetítője, népszerűsítője; fejlesztője

tudatnak és ízlésnek. A haladó társadalmi gondolat és a progresszív társadalmi erők orgánuma legyen. Adjon megbízható képet a hazánk anyagi és szellemi életében lejátszódó folyamatokról, jelenségekről, törekvésekről, és ugyanakkor tájékoztasson bennünket a haladó irodalom, művészet, filozófia korszerű törekvéseiről a világban.

3. Magyar nyelven közvetítse a korszerű mondanivalót — eredeti művek és fordítások formájában. Tudatosan munkáljon a mai magyar nyelv képzésén, tegye alkalmassá a mai ember gondolat- és érzésvilágának kifejezésére: küzdjön a nyelvi elmaradottság felszámolásáért irodalmunkban, publicisztikánkban, köznyelvünkben. Végezze és szolgálja a tudat- és ízlésfejlesztés ügyét, nevelje a nyelvkultúrát.

4. Maradjon hovanta megjelenő kiadvány. Maradjon hű a folyóiratok alapvető hagyományához: az időszerűséghez. Felszámolni az almanachjellegűt. Életünk legfontosabb kérdéseit vesse fel egy-egy számban, legyen kommentátora az eseményeknek, jelenségeknek, eredményeknek; az aktualitást a legnemesebb értelemben gyakorolja.

5. Számba venni a *Híd* viszonyát a többi laphoz: sajátos helyzete, szerepe, funkciója arra kötelezi, hogy annyit vállaljon, amennyit formátumánál fogva elbírnak: ne helyettesítsen újságot, hetilapot, rádiót, könyvkiadást, színházat, szaklapot. Jellegének meghatározásánál számba venni a szerbhorvát nyelven megjelenő kiadványokat is, a kétnyelvű olvasóközönség orientációját, adottságait, lehetőségeit.

6. Megteremteni a *Híd*-mozgalmat. A korszerű irodalmat és művészetet képviselő alkotók és a korszerű irodalmat, művészetet támogató olvasók közös mozgalma legyen a *Híd*-mozgalom...

(*ceruzasorok*: az első két fejezet a közvetlen reagálást idézi, az el nem hangzott tézisek a Kiadó Tanács ülésére készültek, időközben a *Híd*-probléma más megoldást nyert; a főszerkesztő feladatköre és a szerkesztési elvek részletezése feleslegesnek tűnt, a *Híd*-mozgalom életre hívása időszerűtlenné vált, inkább adalékok ezek egy folyóirat történetéhez.)

1957. augusztus

B. Szabó György: *Éjszakák, hajnalok*
című könyvéből

LATÁK ISTVÁN A HÍD-NÁL

Az 1929. évi királyi diktatúra proklamálása után betiltottak minden haladó lapot és folyóiratot. A baloldali erők azonban, különösen a fiatalok, nem nyugodtak. A diktatúra első éveinek dühöngése után hamarosan új lapokkal kísérleteztek. Ilyen volt Szuboticán az *Őrtűz*, a *Kritika*, a *Vajdaság*, amely később *Tovább* címen határozottan baloldalra fordult, és mintegy előkészítette a *Híd* megindítását. A *Tovább*-ot néhány szám után betiltották. Munkatársait, szerkesztőit rendőrségi felügyelet alá helyezték. Amikor aztán a szuboticei Népkör fiataljainak kiadásában megjelent a *Híd*, a *Tovább* volt munkatársai egyenként, álnéven behúzódtak a *Híd* hasábjaira. Köztük elsőként jómagam is, aki a *Tovább* felelős főszerkesztője voltam. A *Híd* a baloldallal rokonszenvező fiatalságnak köszönheti megindu-

lását, de habár mint általános ifjúsági lap indult, a közömbös vagy a jobboldallal rokonszenvező csoportcskák lassan elmaradtak olvasói közül. A folyóirat a cenzúra ezer akadályával szembeszállva, egyre szélesebb táborot szerzett magának. Hamarosan egy kisebb írói csoport alakult ki körülötte, és jöttek hites fiatalok, akik tehetségük javával a Híd-ban szolgálták a haladó gondolat ügyét.

Elég különös volt a helyzetünk, különösen kezdetben. Előttünk néhány régi széplélek és néhány emigráns-író küzdött a dermesztő közönnyel. Az emigránsok inkább a munkásosztály felé fordulva próbáltak még a polgári lapokban is modern irodalmat csinálni. A nagyszámú izmusok burjánzásának kora volt ez. Mi néhányan a vajdasági magyar fiatalok közül elkezdtük reálisan fölmérni helyzetünket. Elsősorban a helyzettudatosítást éreztük föladatunknak, s ez nyomta rá bélyegét egymás után kibontakozó kezdeményezésünkre. Rendesen fizetett írói tiszteletdíjakról alig lehetett beszélni, de itt-ott az olcsó nyomdáknak elkészült egy-egy új könyv. Piacuk azonban alig volt. Nekünk kellett piacot teremtenünk. S egy évtized alatt meg is teremtettük. Pedig nagyon nehéz dolgunk volt. A nemzetiségi jogok tiprásának, sztrájkoknak és élénk politikai ellenállásnak időszakára esik ez a mi tevékenységünk. A Híd társszerkesztőjeként elsősorban az irodalmi rovattal foglalkoztam. Többet szerveztem, mint írtam akkoriban. Átjavítottam kezdő emberek írásait, leveleztem velük, bátorítottam őket. Az akkor jelentkezett fiatal írók közül néhányan ma már a mi kis irodalomtörténetünkhöz tartoznak: Thurzó Lajos, Csépe Imre, Ősz Szabó János, a földmunkás tollforgató, azután Schwalb Miklós, Simokovics Rókus és még néhány. A szerkesztés és levelezés mellett igyekeztem a magam műveltségét is gyarapítani, közben különféle privát foglalkozásokkal kenyeret keresni, míg a Híd rendes alkalmazottai nem lettünk Mayer Ottmárral együtt. Túrni kellett közben a rendőrség időnkénti látogatásait, házkutatások elől rejtegetni legjobb könyveimet, és sokszor rejtegetni kézirataimat is, mert ha a detektívek kezébe kerültek, azokat is elvitték.

Új nyelvet kellett elsajátítanunk. Ahogy Lenin mondaná, meg kellett tanulni az „átkos ezópusi nyelvet”, hogy a cenzúra minél kevesebbet akadékoskodhasson, mert nehezen szedtük össze a nyomtatásra a pénzt, s minden újra kinyomtatott oldal drágította a lapot. A cenzúra piros plajbásza sok cikket, néha novellákat és verseket is félbeszakított vagy teljesen törölt. Ilyenkor valahol a szerkesztői üzenetek mögött pár szóban bejelentettük, hogy „technikai okokból” milyen írások csonkulnak meg vagy maradtak ki teljes egészében. De aztán siettünk a nyomdában becsomagolt lappal a vasúti postára, ahonnan mindjárt vonatra tették a küldeményeket, nehogy még ezt a csendes bejelentést is kicenzúrázza az ügyész. Külön tudomány volt a vajdasági ügyész-cenzorokat kiismerni. A szubotikai többet hagyott elmondani a szépirodalomban, örökké az elvi cikkeket boncolgatta, a zombori ügyész viszont a versektől félt, és így tovább. Ha az ügyész egy idő múlva változott, új taktikát kellett alkalmazni. A diktatúra lazulásának éveiben, amikor az ellenzék előretört a választásokon, néha már alkudozhattunk is a cenzorral. Nem volt már biztos a dolgában. Ő is tett engedményt, mi is változtattunk valamicskét a cikk éles hangján. De azért mindenképpen állandó idegeskedés, találgatás volt ez, az ügyészt, mint egy sakkpart-

nert, szakadatlanul figyelni kellett, s nagy körültekintéssel kerülni, hogy értelmes dolgokkal napvilágra jöhessünk.

Az országosan föllendült szakszervezeti mozgalom széles alapot kínált a Híd fölvilágosító munkájának. Az ipari munkások nagy része, a földmunkások tízezrei gyülekeztek a szakszervezetekben, és több helyen hatalmas sztrájkokat kezdtek nagyobb kenyérért és politikai jogokért. Igen élénk és politikailag helyes kultúrmunka folyt sok-sok kisebbségi kultúrintézményben is, de elsősorban a szakszervezetekben. A Híd szerkesztő bizottságának vezetésével Szuboticán rendszeres föl-olvasásokat, színielőadásokat, szavalóesteket tartottunk a legjobb munkás és ifjúsági színjátszók bevonásával. S a vidéken számos helyen követték példánkat. A Híd nagyon szívesen látott lap volt a dolgozók körében, habár egyes községekben a csendőrség még az állandó olvasók nevét is följegyezte. Terjesztőinket állandóan zaklatták. Ezért többnyire terjesztő bizottságokat szerveztünk. Éveken keresztül utazgattam, és szerveztem a legális terjesztőhálózatot (volt mögötte illegális szervezet is, a Párté). Hogyha egyik-másik terjesztő bizottsági tagot akadályozták, akkor a többiek szaladtak szét a lappal, mert mindig sietni kellett, nehogy idő előtt föltartóztassák. A kis keresetű városi munkások is nehezen vásárolták a lapot, néha ketten-hárman is összeálltak, hogy előfizessenek, az örökké nyomorgó falusi földmunkások pedig gyakran tíz-tizenketten adták össze azt a néhány dinárt, amiért a lapot és a lap olcsó kiadványait megvásárolták. A Híd terjesztő bizottságai olvasóköroket szerveztek, és így azoknak is fölolvasták a Híd-at, akik nem tudták megvásárolni. Az olvasótábor tehát sokszorosan nagyobb volt a vásárlók számánál. A lap befolyása igen kiterjedt volt, mert néha évekig egyetlen mozgalmi lapja volt a vajdasági magyar ajkú dolgozóknak.

Amint már említettem, a Híd elsősorban mozgalmi lap volt. De kulturális, általános szellemi hatása igen széles körben kiterjedt az intellektuális dolgozók körében is. Barátságot kötöttünk művészekkel, a tisztesebb polgári lapok szerkesztőseivel. A Híd munkatársai szakszervezetekben, kultúrkörökben, ha kellett, vallási egyesületeken keresztül is igyekeztek a népfronti politika szellemében minél kiterjedtebb körben hatni. Munkájukat nagyban támogatták a kis Hídkiadványok.

Megjelent a Magyar jobbágyságtörténete, Ady válogatott versei, egy Szovjetszövetségről szóló gazdag tartalmú propaganda-füzet, Fazekas Mihály Lúdas Matyi-ja, József Attila válogatott versei, a magam versei és még néhány alkalmi kiadvány. Legnagyobb vállalkozás volt mégis a Híd Naptára, amely jelentős terjedelmével és kiválóan értékes irodalmi tartalmával, gazdasági, politikai és kulturális cikkeivel nagyon megnövelte a Híd szellemének hatását. Ebbe a naptárba az anyag egy része a mitrovicai és lepoglavai fegyintézetből érkezett. Látogatók csempészték ki a fegyházból ezeket az értékes kéziratokat. Most hirtelenében visszaemlékezve néhány marxista közgazdasági fejtegetést, a politikai helyzetet elemző publicisztikai cikket, aztán egy írást a modern születésszabályozásról, ezeket említhetném a Híd Naptárából. (A születésszabályozás akkor óriási probléma volt a proletárnyomorúság idején). A Híd saját kiadványai mellett külföldről beszerzett haladó szellemű könyvekből vándorkönyvtárakat állított össze, és faluról falura széjjelküldte Vajdaságba. Egy-

egy vándorkönyvtár másfél-két év után került csak vissza, rongyosra olvasva. De sohasem veszték el, hacsak nem jött jelentés, hogy a csendőrség valamelyik letartóztatás alkalmával elkobozta. Ilyen eleven tevékenységhez bizonyos irodalmi csoportosulás is szükséges volt, hogy a kortársi irodalom számos friss termékével is ellássuk az olvasókat. Jó néhány ismert író és közíró is szívesen küldte kéziratát a Híd-nak. Gál László állandó munkatárssá szegődött. Herceg János is küldött kéziratokat. Álnéven vagy névtelenül sok kiváló publicista működött közre a polgári lapok munkatársai közül is. A kiváló marxista tudós és író, Lőrinc Péter is a lap erőssége volt. Némely polgári lap főszerkesztője szintén támogatta népfront-politikánkat, mint például Szegedi Emil (aki írt is a Híd-ba), a *Napló* főszerkesztője; Gyöngyösi Dezső, az *Új Hírek* főszerkesztője; valamint Szirmai Károly, a *Kalangya* főszerkesztője, a ma is neves idős író. A Híd nevelte fiatal írógárda tagjainak helyet kínáltak irodalmi hasábjaiakon a rokonszenvező polgári lapok. Polgári tisztelet is kezdte övezni a Híd irodalmi munkatársait és publicistáit, akadt már tisztesebb rendőri közege is, aki csinján bánt a Híd munkatársaival.

Interjú Fehér Ferencnek, 1959. 4. 326—328. old.

AZ ÉLET SZOLGÁLATÁBAN

* * *

A két háború közötti Hídban megjelent fordítások már olyan többletet is tartalmaztak a *Kalangyá*val szemben, amely csak a felszabadulás után tudott kellő mértékben kifejlődni és uralkodóvá válni szellemi életünkben. Az itt tapasztalható tendenciák messze túlmutatnak a pusztá megismerésre irányuló akarásokon. Amikor a jugoszláv költők vagy prózaírók alkotásait magyar nyelven jelentetik meg, előtérbe kerül az *egy világ*, az azonos élet, azonos problémák tudata is. A fordítás ekkor válik természetesen gesztussá. Jovan Popović elbeszélése, Krleža és Kočo Racin versei magyarul az *azonosat* fejezik ki: bennük a magyar olvasó önmaga kérdéseire ismert, mint ahogy az akkori Laták-versek, Thurzó Lajos-írások is azt fejezték ki. A más nyelv mögött nem a *más világot*, hanem a magukét látták. Ami általában természetellenesnek tűnt a magyar irodalom távlatában, a Híd tevékenységében a természetesség jegyeit öltötte magára...

Ez a tendencia virágzott ki a felszabadulás után. Az a reneszánsz, amelyet fordítási-irodalmunk az elmúlt tizenöt évben és külön az elmúlt fél évtized alatt megért, ennek jegyében áll.

* * *

Nem csoda tehát, hogy a fordítók és a kritika egyaránt érzékenyen reagál minden új jugoszláv irodalmi eseményre. A költők fordításaik megválogatásában éppen úgy tükrözik ezt, mint ahogy megmutatja a

kritika fel-felcsendülő szava is. A *Híd* majd mindegyik számában jelenik meg fordítás és könyvismertetés. Folyóiratunknak ez még ma is munkaköre, és akárcsak irodalmunknak, sajátos vonásává vált.

Bori Imre, 1960. 11. 895—897. old.

HELYZET ÉS MAGATARTÁS

* * *

Gyakran vitatkozunk arról, hogy irodalmunk tájirodalom-e vagy sem. Ma már, azt hiszem, időszerűtlen a kérdést ilyen formában feltenni. Ha tájirodalom: tájunk és embereink életének ábrázolásával gazdagítja az egyetemes irodalmat. Ha nem tájirodalom: a legáltalánosabb emberi problémák és sorsok bemutatásával ugyancsak az univerzális irodalomba kapcsolódik. Tehát dilemma nincs: tájirodalom, vagy nem az. Másképp kell feltenni a kérdést: miképpen viszonyul irodalmunk más irodalmakhoz, pontosabban: hogyan kapcsolódhatunk az egyetemes irodalomba. Vajon a tájirodalomba sorozható-e Camus *Közönye* csak azért, mert cselekménye Észak-Afrikában történik s szereplői észak-afrikaiak? A tájirodalomba számítanak-e Elio Vittorini vagy Laxness művei? Ezek az írók — pedig műveiket ezernyi szál fűzi, és elszakíthatatlanul, egy vidékhez — magasabbra törnek. Bevezetik tájukat s a táj embereit a világirodalomba, s ezt a céljukat csak úgy érhetik el, hogy levetnek minden vidékiességet, s a tájirodalomnak egészen új megfogalmazásával járulnak hozzá az egyetemes irodalomhoz. Talán ez az ideális megoldás. Talán minálunk is meg lehetne találni azt az utat, amely a mi embereink sorsán keresztül az ember sorsát rajzolja. Megszűnne a dilemma, s tájunk irodalma nem jelentene se tematikai, se ábrázolási, se stílusbeli korlátozást, elkülönülést, hanem irodalmunk hatását növelné, jelentőségét, értékét tenné általánossá, egyetemessé. Túlnőnének minden nyelvi és területi meghatározottságot, s bekapcsolódhatnánk a nagyobb szellemi közösségekbe.

Szemes Dezső, 1962. 3. 245—246. old.

SZÁMADÁS HELYETT

A *Híd* 1963-as évfolyamának elindításakor csak vázlatosan körvonaloztuk a szerkesztőség elgondolásait, irányelveit. Vonakodtunk szilárd és kötött keretet szabni magunknak és munkatársainknak, először is azért, mert a folyóiratot mint alkotást fogtuk fel, amely nyilvánvalóan éppen a szabványok, megkötések és korlátot jelentő tételek ellenére valósulhat meg; másfelől viszont, biztosítani kívántuk a folyóirat nyíltságát, ami alkotóinak lehetővé teszi személyiségük adottságaiknak gazdag kibontakozását, nemkülönben munkatársai számának terebélyesedését, s eleve kizárja az egyoldalúság, megrekedés, a pangás lehetőségét, ami nemegyszer uralkodott el folyóiratunkon. Végül tettük ezt azért is, mert — bár felismertük irodalmunk megoszottságát — úgy véltük, művelőinek zöme még nem jutott el egy olyan véglegesnek, befejezettnek tekinthető polarizációhoz, hogy kizárná a tömörülést egy

olyan szellemi platformon, amely az előreugrott dologi világ tágabban értelmezett konstellációjában legfőbb követelménynek az intellektus és intuíció intenzitásának állandó jelenlétét, megnövekedését tekinti.

Így értelmezve szerepét, a szerkesztőségnek nem lehetett szándékában egy csoportot sem képviselni, bár — az elmondott értelemben — a csoportosulás lehetőségét sem zárta ki.

* * *

Talán világosabban kellene kifejteni a kritérium kérdését, ami, úgy vélem, a legtöbb félreértésre adott okot, s ha nem is irodalmi, de erkölcsi értelmű visszahatásokat váltott ki, s nyilván ez adhat magyarázatot a folyóiratot elemző beszámolók egyes elmarasztaló észrevételére is.

Kifejtettük annak idején, hogy a világképet, mely magatartásunkat alapjaiban befolyásolja, érzésünk szerint érdemtelenül az anyagi értékek térhódítása, hovatovább kényszerű fetiszizálása jellemzi. Ezért a szellem emberének el kell köteleznie magát e fetiszizálás ellen, nem földrajzi vagy másfajta régiókba meneküléssel, elfordulással, öntetszelgéssel, hanem éppen e szorongató állapot tudomásulvételével és tudatosításával.

Irodalmi, művészeti síkon számunkra elsősorban azt jelenti ez, hogy az idill, a magába feledkezés kora lejárt, vagy legalábbis napjainkban nincs létjogosultsága — esetleg a passzív ellenállás sápadt növényeként tenyészthet, de nem mozgósíthatja a lélek erőit az ember teljességének visszaszerzésére, a teljesség állapotának megóvására. Ezért kritériumaink nem a hagyományos szép alapjaiból következnek, hanem ahhoz igazodnak, mennyire sikerül a műnek megközelítenie és kifejeznie ezt a totális valóságot, mennyire sikerül teljes átfogó képet adnia az egyénről és világról.

Feltételezhetően az ilyen alkotások nem elragadtatásból, nem gyermeteg őszinteségből, nem is a már ismert tények ismételt megfogalmazásából táplálkoznak, hanem az értelem és intuíció maximális felajzásával, az éber vizsgálódás és önmérsztő tépelődés eredményeként jöhetnek létre — mindenkor a lényeges megfogalmazásának szenvedélyétől hajtva, még ha az a lényeges csak alaktalan képzetként, félig tudatos tartalomként egzisztál is és fejezhető ki.

Pap József, 1964. 6. 692—693. old.

A HÁBORÚ ELŐTTI HÍD

* * *

A sorsközösség-gondolat a *Híd* „Vajdaság-szemléletének” egyik fontos tétele volt: múltja, soknemzetiségű volta egyaránt felvetette ezeket a kérdéseket. Amikor a *Híd*ban a „Vojvodina történetének vázlata” típusú, vagy a kuruckorral, a munkásmozgalom múltjával foglalkozó írások megjelennek, akkor azok lényegében ennek a szemléletnek a jegyében születtek meg. Ha az ún. „nemzeti” történetírás mesterségesen elválasztva, csak a magyarság vagy csak a szerbség történetét írta

meg, a különbözőségeket hangsúlyozva, a *Híd* történetirodalma, ha egyáltalán lehet ezt a szót használni az alapjában publicisztikai igénnyel készült írásokkal kapcsolatban, a nép történetével foglalkozva az egymás mellett élés példáit mutatta meg, s az egymás ellen élés ellen harcolt. Csak sajnálnunk kell, hogy a *Híd* kezdeménye a felszabadulást követő esztendőök sokkal kedvezőbb légkörében nem talált folytatásra. Meg kell még jegyeznünk, hogy a *Híd*-írások mindenekelőtt történetiségükkel tűnnek ki, példái történelmieket, míg a *Kalangya*, amely szintén foglalkozik a Duna-gondolat sorsközösség-elméletével, a kulturális, irodalmi mozzanatokot helyezte előtérbe...

Bori Imre, 1965. 3. 411. old.

A HÍD ÉS A KÜLFÖLD

...A folyóirat történetének utóbbi tíz éve (...), a szerkesztői helycserék és a szerkesztői koncepciók szükségyszerű módosulásai ellenére, kimutatható következetességgel és folyamatossággal bizonyít egy igényt és tendenciát, amely — nem véletlenül — egybeesik irodalmunk nagykorúsodásának szerintünk döntő stádiumával. Bori Imre pár évvel ezelőtt így fogalmazta meg ezt a jelenséget: „Ezek az évek sajtós pillanatai irodalmunknak; olyan „kollektív” magára ébredés kezdődött, amely nemegyszer lejátszódott a múltban is, de most nem meneküléssel kapcsolódik össze. A múltban mind a magyar, mind a szerb író, mikor egyéni fejlődésében eljutott eddig, riadtan menekült e tájról, hogy megvédje művét és művészetét. Ha Európa homlokáig akart elérni, vagy tágabb horizontok csábították, Belgrád és Pest szellemi szintjére volt szüksége, itt csak az maradt, aki az elégedettséggel művészi és emberi ambícióiról is lemondott, akinek nem volt kellő kezdősebsége, hogy elszakadhasson. Most, úgy látszik, ennek az ellenkezőjéről van szó: tudunk-e itt Európa nyelvén szólni, tudunk-e „európai utasok” lenni *saját hazánkban?*” Körülbelül ugyanabban az időben az akkor még gyér külföldi reagálások is felfigyeltek erre a változásra. Sükösd Mihály pl. így írt a pécsi *Jelenkorban*: „A jugoszláviai magyar nyelvű irodalom — az ún. vajdasági irodalom — háza táján a provincializmus nem először kísért. Jó néhány éve, ha olvasói emlékezetünk nem csal, a *Híd* írásos gyakorlatában is jócskán megvalósult. A provincializmus akkor a hagyomány fogalmát jelentette, az irodalom egy földrajzilag-néprajzilag zárt közösség világáról és világának szólt. Hangját, műfaját is megtalálta a tárca-novella, az életkép, a tájra-családra-szerelemre-hazára tekintő lírai vers harmonikus alakzataiban. Azóta gyökeres és szerencsés fordulat következett be, ha jól emlékszünk, a szerzői névsor is alaposan kicserélődött: a *Híd* elmúlt évfolyamaim végigtekintve, effajta provincializmusnak nyomát sem találmi. Ellenkezőleg, a folyóirat szépirodalmi anyagának, elméleti írásainak és fordításainak tetemes része a modern világirodalom legújabb, legkiválóbb avantgarde-jának szellemében fogant.”

További bizonyítás helyett, már az eddigiek alapján rámutathatunk a folyamat kettős irányára, belső és külső terjedésére: minél inkább magára talált irodalmunk, minél intenzívebben közelítette meg lényeges mondanivalóit és vált korszerű formáiban is alkalmassá a totális való-

ság kifejezésére, annál inkább bővült kisugárzási és vonzási köre, annál inkább bizonyította jelenlétét és önállóságát a magyar nyelvtérületen művelt irodalmak között. A *Híd* szerkesztői koncepciói ezt a folyamatot igyekeztek kibontakoztatni, gyorsítani, tudatosítani. A szerkesztőség legfőbb kritériuma: a teljes nyíltság, a szabad, bármilyen kötelemektől, meggondolásoktól mentes kitekintés és tájékozódás a világ és a magunk dolgaiban, a korszerűség, európaiság univerzális igénye, s a kutatás, felfedezés, kísérletezés jogának feltétlen biztosítása, még a tévedések, kudarok vállalása árán is, — egyszóval a jugoszláv szellemi légkört jellemző szabadság, dogmátlanság, modern szenzibilitás érvényesítése folyóiratunkban, érzésünk szerint, a legjobb módja a jugoszláviai magyar irodalom önálló értékei afirmálásának és a legjobb hozzájárulás az egészséges szellemi vérkeringés létrejöttéhez a magyar nyelvtérületen . . .

1968. 1. 124—125. old.

ÉVFORDULÓ

Ismét évfordulóhoz ért a *Híd*, amolyan kisebbfajta évfordulóhoz, egy újabb fél évtized pillanatnyi cezúrájához az évtizedek egybefolyó sorában, amit talán nem is illik észrevenni egy magafajta, örökké „elfoglalt” szellemi orgánumnak, amelyet a pillanat szükségére hozott létre s a pillanat szüksége tart életben, amely sohasem ér rá éveit számolni. Nem is tennénk (bár a mi esetünkben a véletlen koincidencia megkönnyíti a számolást: folyóiratunk tizenöt évvel fiatalabb, mint a párt, amellyel történetének legelejétől egybekötötte sorsát, és tíz évvel idősebb, mint az államközösség, amely jelenének a szocialista keretet biztosítja), ha nem tapasztalnók magunk is meglepetéssel, hogyan alakul, pillanatnyi terveinktől szinte függetlenül, vagy épp a pillanatnyi tervek és igények folytán, jubilirissá a *Híd* egész idei évfolyama. Az egész jugoszláv társadalmat átható gyökeres reform, az önigazgató szocializmus magasabb szintű, korszerű társadalmának szemünk láttára végbemenő szerveződése a jugoszláviai magyar szellemiséget is megmozgatta. Mind kifejezettebb igény mutatkozik társadalmi létünk, helyzetünk, problémáink tudományos elemzésére, rendszerezésére, értékelésére, az önálló és integrális tudományos gondolat kifejlesztésére. Előtérbe kerül a szociológia, a szociográfia, a történelemtudomány, az etnográfia, a politikai, jogi, nyelvi, művelődéstörténeti problémakör és megannyi más sajátos nemzeti kérdésvizsgálata, amelyeknek hiánya vagy rudimentáris volta mindeddig kórosan egysíkúvá, irodalomközpontúvá tette kultúránkat. Egyelőre talán csak a feladat nagysága és sokrétűsége domborodott ki, s egy irodalmi folyóirat, természeténél fogva, igen keveset vállalhat belőle. De már így is észrevehetik olvasóink, s mi, a folyóirat szerkesztői is örömmel állapítjuk meg, hogy a *Híd* társadalmi rovata, mely a közelmúltig, sajnos, szinte csak szimbolikusan jelezte ez irányú érdeklődésünket, az év eleje óta egyre nagyobb teret követel magának, azt mondhatnánk, a lap gerincévé válik. Az idén kerül sorra szociológiai-szociográfiai pályázatunk java termésének közzétevése, s azonkívül egész sor komoly társadalmi elemzés, tanulmány, polemikus cikk próbál eligazítani jelenünk felhalmozódott problémáit, a felismert új

feladatkörök szövevényében. S itt találkozunk a régi, osztályharcos *Híd* szándékaival, gondolataival, célkitűzéseivel. Ezt a hagyományt szívesen vállaljuk, hisz egyet jelent a ma feladatainak vállalásával...

1969. 4. 401. old.

LEÁNYVÁRI LEVELEK

Nem lehet úgy visszamenni sehova, hogy az ember meg ne mondja, hol és merre járt és mért maradt el oly soká. Most, hogy visszajöttem a *Hídhöz*, annyi év után, én se hallgathatók. Hogy hol voltam? Hát ellenzékben voltam. Sértődötten elvonultam. Azt mondtam, a kozmopolitizmushoz semmi közöm. És ahhoz az irodalomhoz se, amelynek nincs hazája.

Most erre könnyű lenne azt felelni, hogy nem volt igazam. És előről kezdeni a vitát megint, hogy mi egy kisebbségi irodalom célja és rendeltetése. De erre a vitára közöttünk már aligha kerül sor. Egyrészt azért, mert fiatal irodalmunk is mintha megelégtelt volna hazáját ebben az országban, másrészt mi idősebbek is másképpen nézünk azóta a világra, az országra és népünk sorsára.

De ehhez az kellett, hogy a világ is megváltozzék körülöttünk. És meg is változott. Amit még néhány év előtt nem lehetett volna magyarul leírni ezen a tájon, ha csak nem homályos allegóriákba burkolva, azt most már egy idő óta félreérthetetlenül és határozottan leírják a fiatalok. Mi évekig hangoztattuk az angazsált irodalom egyedüli létjogosultságát, s egyszer csak ők álltak ki vele.

Ami azonban addig történt, a tagadás időszaka volt. És persze, kölcsönösen tagadtuk meg egymást. Mi a hűséget kértük számon a magyarsághoz, a szülőföldről, a hagyományokhoz, ők azt vetették a szemünkre, hogy szólamok szolgálatában állunk, és kicsinyes szempontok közé akarjuk szorítani az itteni magyar írást. Mi nem akartuk tudomásul venni a folytonos visszaterő igazságot, hogy a fiataloknak óhatatlanul szembe kell fordulni apáikkal, ha az időben tovább kívánnak jutni, ők azzal vádoltak minket, hogy megrekedtünk a vidékiességben, a templomtorony-romantikánál.

* * *

Jómagam annyival kerültem kellemetlenebb helyzetbe, mint azok, akik velem együtt itt voltak a régebbi rendszerekben, hogy épp a *Híd*-ban akkortájt én adtam programot. És nem láttam, hogy nyugodtan lehetett volna már messzebb menni, s azt se vettem észre, hogy a formai szabadság, amit a fiatalabbak követeltek, korántsem jelenti a kisebbségi követelmények feladását. Elkéstem. Nem értettem meg mindjárt a tagadás antitézisét a jugoszláviai magyar irodalom fejlődésében. Nem tehettem mást, visszaadtam a nem kért szerepet. És megszegyenítve, megalázva, csalódva félreálltam.

* * *

Most annak kéne örülnöm, hogy visszajöttem, hogy hazaérkeztem. Mert magamban is sok mindent kellett leküzdenem, amíg eljutottam odáig, hogy úgy érzem, csakugyan: alig van már különbség közöttünk. Az írás tiszteletében, persze. Mert egyébként, ó, nagyon is érezhetőek az évek, amelyek elválasztanak bennünket. És a szempontjainkat is befolyásolja, természetesen, az idő. Jómagam már egyre gyakrabban vagyok kishitű, s meglátják, egyébként se vagyok már az, aki voltam. De rég nem állunk már egymással szemben, s minden makacs elkülönülés affektálás volna és erőltetett póz. S hogy ismételten azt mondták, itt a helyem, hát illendően megköszönöm. És ha ellenzéki leszek néha, nézzék el nekem...

Herceg János, 1970. 5. 551—552. old.

A HÍD EGY ÉVE

A *Híd* Kiadói Tanácsa ez év október 27-én megtartott ülésén dr. Juhász Géza írásos referátuma és Ács Károly szóbeli beszámolója alapján elemezte és értékelte a folyóirat tavalyi évfolyamát és ideai főbb akcióit. A beszámolókat követő vitában megerősítést nyert az a szerkesztési koncepció, amely egyrészt biztosítani igyekszik a *Híd* egyetemes igényét, irodalmi jelentünk, szellemi mozgásaink, a jugoszláviai magyarság mind fokozottabb intellektuális-alkotó tevékenységének egésze iránt megnyilvánuló érdeklődését, következésképp minden tényleges érték, minden jó kezdeményezés és jelentős szellemi teljesítmény befogadására és serkentésére alkalmas nyíltságát (tehát nem szorítkozhat szűk, szorosan megformált, egységes profilú, csupán a *Hídnak* dolgozó munkatársi gárdára), másrészt pedig következetesen keresi és alakítja azt a sajátos helyet és szerepet, amelyet ez a folyóirat kulturális életünk észrevehetően differenciálódó közegében, a többi művelődési intézmény, lap, folyóirat stb. között reálisan elfoglalhat (tehát nem kell szükségképpen mindenesnek lennie: a *Híd*ba azok dolgoznak, akik ezt az orientációt elfogadják, s a *Híd* azoktól kér és vár kéziratot, akiknél ezt az orientációt biztosítva látja). A vitában érdekes és értékes megjegyzések hangzottak el az ún. értekező próza túlsúlyáról a *Híd* anyagában, a folyóirat közvetítő, híd-szerepéről az egyetemes magyar és a jugoszláv szellemi életben, a kritikai rovat egységes kritériumai kialakításának, a művelődési élet egyes területei arányosabb felölélésének szükségéről...

1971. 11. 1253. old.

A HÍD KIADÓI TANÁCSÁNAK JELENTÉSE A FOLYÓIRAT KRITIKAI FELMÉRÉSÉRŐL

* * *

Az 1972-es évfolyam műfaji és tartalmi elemzése kimutatja, hogy valójában teret kapott valamennyi jelentős jugoszláviai magyar író. Néhány publikáció, elsősorban Varga Zoltán folytatásos regénye, Juhász Géza tanulmánya a jugoszláv—magyar irodalmi kapcsolatokról, Bori Imre vitáirása irodalmi hagyományaink kérdéséről sajátosságá-

ban is megmutatta irodalmunk, illetve a Híd fő orientációját. A szociográfiai írások bizonyos mérvű társadalmi érdeklődést fejeztek ki. Helyet kapott a jugoszláv irodalom is, bár a válogatás olykor magán viselte a véletlenszerűség jegyeit. Ha nem is kellően, de érezhetően fejlődött az ún. társadalmi jellegű írásműfaj. Mondhatni, hogy nagy vonalakban megvalósult az a koncepció, amelyet a Híd Kiadói Tanácsa 1971 októberében tartott ülésén elfogadott, illetve megerősített: a jugoszláviai magyarok szellemi termésének javát adni, nyílnak lenni, nem elzárkózni, mellőzni az ún. irodalomközpontúságot, nem szűkíteni le a tartalmat a szépirodalomra, kitekinteni az egyetemes magyar irodalomra, a jugoszláv irodalmakra, a világirodalom felé, nagyobb szerepet adni a társadalmi jellegű írásoknak, szociológiának elsősorban. Ennek megvalósításában külön kiemelhető, aktualitását, értékét tekintve, a jól komponált Lukács-szám.

A megjelent írások a legkülönbözőbb esztétikai felfogások, stílusmegoldások széles skáláján mozogtak, sőt kimutathatók nyilvánvaló érték-ingadozások is, de megállapítható, hogy ideológiai szempontból nem volt kardinális melléfogás, tévelygés, illetve abban, ami helyet kapott, szigorú mérce alapján sem lehet társadalmi valóságunktól idegen, szocialistaellenes, nacionalista, anarcholiberalista, kispolgári eszméket, irányzatokat kimutatni. A problémák inkább abban nyilvánultak meg, amit nem sikerült a koncepcióból maradéktalanul megvalósítani. Először is szembetűnő a jugoszláviai társadalmi mozgások vizsgálatának hiánya. Ez bizonyos úrt hagyott az évfolyamon, beleértve a Híd ilyen jellegű aktivizálásának kérdését, ami nyilván kapcsolatban áll az ún. szerepvállalással, ideológiai állásfoglalással, kiállással. Hiba az anyagi és szellemi életünket átformáló, társadalomalakító mozgások regisztrálásának hiánya. A Híd mindenképpen tevékenyebb feladatot vállalhatott volna a Vajdaságban is megjelölt művelődési, művészeti jelenségek, mozgólódások nyilvánvaló elhajlásainak megmutatásában, feltérképezésében s persze értékelésében. Ennek illusztrálására szolgálhat, hogy úgyszólván kihalt a kritika futószalagán és a Disputa rovat. Nem futotta az erőből még a vajdasági magyar irodalom folyó termésének rendszeres elbírálására sem, nem beszélve más művészeti vonatkozású (zenei, képzőművészeti stb.) értékelésekről. Biztos, hogy a további folyóiratformálás, szellemi erőfeszítés fokmérője lesz ezeknek a sarkalatos igényeknek mielőbbi kielégítése, éppen az eszmei aktivizálás szempontjából.

* * *

1973. 6. 636. old.